

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**SUOJELUVASTUUPERIAATTEEN KEHITYS JA KÄYTÄNTÖÖN
SOVELTAMINEN LIBYAN JA NORSUNLUURANNIKON KRIISIEN
YHTEYDESSÄ**

Sotatieteiden pro gradu -tutkielma
SM861
Juha-Pekka Soinola
Sotatieteiden maisterikurssi 3
SMSIV12
Kansainvälinen turvallisuus
Huhtikuu 2014

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Sotatieteiden maisterikurssi 3	Linja SMSIV3
Tekijä Juha-Pekka SOINOLA	
Tutkielman nimi SUOJELUVASTUUPERIAATTEEN KEHITYS JA KÄYTÄNTÖÖN SOVELTAMINEN LIBYAN JA NORSUNLUURANNIKON KRIISIEN YHTEYDESSÄ	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulu
Aika Huhtikuu 2014	Tekstisivuja 73 Liitesivuja 0
TIIVISTELMÄ <p>Tässä pro gradu -tutkimuksessa perehdytään suojeluvastuuperiaatteeseen ja sen syntyyn vaikuttaneisiin tekijöihin. Lisäksi tarkastellaan vuonna 2011 Libyan ja Norsunluurannikon kriisejä suojeluvastuuperiaatteen käytännön soveltamisen kannalta. Kriisit olivat ensimmäiset konfliktit, joissa kansainvälinen yhteisö päätyi käyttämään sotilaallista voimaa suojeluvastuuperiaatteen nimissä.</p> <p>Suojeluvastuulla tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan kansallisilla, alueellisilla ja kansainvälisillä toimijoilla on vastuu suojella siviilejä mm. kansanmurhalta ja etnisiltä puhdistuksilta. Jos valtio ei onnistu suojelemaan kansalaisiaan, kansainvälisen yhteisön on puututtava tilanteeseen yhteistyössä alueellisten toimijoiden kanssa. Väliintulosta ja tehtävän mandaatista päättää YK:n turvallisuusneuvosto.</p> <p>Tutkimus on toteutettu hyödyntämällä kahta eri tieteenteoriaan pohjautuvaan näkökulmaa, rationaaliseen teoriaan pohjautuvaan liberalismiin sekä konstitutiiviseen teoriaan pohjautuvaan englantilaiseen koulukuntaan. Tutkimuksessa on hyödynnetty primääritutkimusaineistona YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmia, sekä operaatioista annettuja erillismääräyksiä ja mandaatteja. Tutkimusaineisto on analysoitu laadullisena tutkimuksena hyödyntäen sisältöanalyysimenetelmää.</p> <p>Suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheista voidaan löytää neljä vaihetta. Kylmän sodan jälkeen alkanut kehitysvaihe, joka jatkui vuoteen 2005 ja jolloin periaate hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa. Hyväksyntävaiheen jälkeen vuonna 2011 siirryttiin soveltamisvaiheeseen. Varsinkin Libyan konflikti aiheutti paljon keskustelua kansainvälisessä yhteisössä voimankäytön määrästä, tämä keskustelu voidaan katsoa aloittaneen viimeisimmän jatkokehitysvaiheen.</p> <p>Suojeluvastuuperiaate on syntynyt valtion suvereniteetti- ja ihmisoikeusdiskurssien ympärille. Myöhemmin kehitysprosessista on erotettavissa vielä kaksi uutta teemaa, oikeutus- ja voimankäyttödiskurssit.</p> <p>Johtopäätöksinä voidaan todeta, että Afrikan unionin maat ovat ryhtyneet tukemaan suojeluvastuuperiaatetta, alun vastustuksen jälkeen. Bric-maat puolestaan tukeutuvat valtiosuvereniteetidiskurssiin, mutta eivät näytä vastustavan voimankäyttöä YK:n suorittamissa operaatioissa. Natolla on nopeaa toimintakykyä ja -halua, mutta varsinaisen humanitaarisen doktriinin puuttuessa, se on pyrkinyt luomaan yleisesti hyväksytyyn toimintamallin. Oikeutusta operaatioihin haetaan alueellisten toimijoiden hyväksynnän kautta.</p>	
AVAINSANAT Suojeluvastuuperiaate, Libya, Norsunluurannikko, englantilainen koululunta, liberalismi, Nato, YK	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tausta	1
1.2 Tutkimuksen rajaus	3
1.3 Päättökysymys ja alatutkimuskysymykset	4
1.4 Aikaisempi tutkimus	5
2 TEOREETTINEN VIIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1 Tutkimusnäkökulmat	7
2.2 Liberalismi turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa.....	8
2.3 Englantilainen koulukunta	11
2.4 Sisältöanalyysi	14
2.5 Aineiston kuvaus.....	17
2.5.1 Aineiston heikkoudet ja vahvuudet.....	17
2.5.2 Tutkijan rooli.....	19
3 SUOJELUVASTUUPERIAATTEEN KEHITYS JA SOVELTAMINEN	20
3.1 Suojeluvastuuperiaatteen kehittyminen	20
3.2 Suojeluvastuun hyväksyminen YK:ssa.....	24
3.3 Libyan kriisi ja arabikevät.....	27
3.4 YK:n turvallisuusneuvosto ja Naton toiminta Libyassa.....	30
3.5 Norsunluurannikon valtakamppailu	36
3.6 YK:n turvallisuusneuvoston ja YK-operaatio Norsunluurannikolla.....	38
3.7 Suojeluvastuuperiaatteen kehittäminen ja ylläpito	39
3.7.1 Valtiolliset toimijat	39
3.7.2 Kansainväliset kansalaisjärjestöt ja ajatushautomot	40
4 ANALYYSI	44
4.1 Suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheet ja diskurssien teemat.....	44
4.2 Valtion suvereniteettidiskurssi	48
4.3 Ihmisoikeusdiskurssi	50
4.4 Oikeusdiskurssi	54
4.5 Voimankäyttödiskurssi.....	57
5 TULOKSET JA YHTEENVETO	61
6 POHDINTAA	69
LÄHDELUETTELO.....	74

SUOJELUVASTUUPERIAATTEEN KEHITYS JA KÄYTÄNTÖÖN SOVELTAMINEN LIBYAN JA NORSUNLUURANNIKON KRIISIEN YHTEYDESSÄ

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tausta

Tässä pro gradu -tutkimuksessa perehdytään suojeluvastuuperiaatteeseen ja sen syntyyn vaikuttaneisiin tekijöihin. Lisäksi tarkastellaan vuonna 2011 Libyan ja Norsunluurannikon kriisejä suojeluvastuuperiaatteen käytännön soveltamisen kannalta. Kriisit olivat ensimmäiset konfliktit, joissa kansainvälinen yhteisö päätyi käyttämään sotilaallista voimaa suojeluvastuuperiaatteen nimissä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää mistä tarpeesta suojeluvastuuperiaate on syntynyt, miten periaate on kehitetty ja kuinka sitä on sovellettu käytäntöön sekä millaista kritiikkiä soveltaminen herätti.

Suojeluvastuuperiaatteen hyväksyminen Yhdistyneissä kansakunnissa¹ oli merkittävä tapahtuma, koska periaate asetti ensimmäistä kertaa ihmisoikeudet valtion itsemääräämisoikeuden edelle. Periaatteen kehittäminen ei ollut helppoa ja siksi olikin ihme, että vuonna 2005 YK:n huippukokouksen päätösasiakirjassa 170 valtionpäämiestä antoi poliittisen sitoumuksensa suojella siviilejä kansanmurhilta, rikoksilta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksilta ja etnisiltä puhdistuksilta. Tätä sitoumusta kutsutaan nimellä suojeluvastuu².

¹ Lyhenne: YK.

² Englanniksi: Responsibility to Protect tai R2P.

Suojeluvastuulla tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan kansallisilla, alueellisilla ja kansainvälisillä toimijoilla on vastuu suojella siviilejä edellä mainituilta uhilta. Jos valtio ei onnistu suojelemaan kansalaisiaan jostain syystä, kansainvälisen yhteisön on puututtava tilanteeseen yhteistyössä alueellisten toimijoiden kanssa. Väliintulo voi olla rauhanomainen, mutta sotilaallista voimankäyttöä ei suojeluvastuussa ole suljettu pois. Väliintulosta ja tehtävän mandaatista päättää YK:n turvallisuusneuvosto.

Suojeluvastuuperiaatteen ympärillä käyty keskustelu on muuttunut ajan saatossa. Kesti aikansa ennen kuin kansainvälinen yhteisö oli valmis hyväksymään periaatteen. Puolustuskannalla olivat valtion itsemääräämisoikeutta alleviivaavat nuoret valtiot, joiden epäluulo perustui kansalliseen historiaan eurooppalaisten maiden siirtomaina. Samalla YK ja monet länsimaat esittivät huolensa siviilien asemasta verisissä sisällissodissa, joiden edessä oltiin kyvyttömiä toimimaan.

Vuonna 2005 löydettiin kompromissi ongelmaan ja suojeluvastuuperiaate hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa. Päätöksen läpimenoon vaikutti kansainvälisen yhteisön epäonnistuminen muun muassa Ruandassa ja Bosniassa sekä alueellisten toimijoiden aktiivisen roolin korostaminen interventiota puntaroidessa. Vuoden 2011 kriisien yhteydessä ei oikeutusta intervention enää kyseenalaistettu, vaan keskusteluun nousi sotilaallisen voimankäytön säännökset. Suojeluvastuuperiaatteeseen niitä ei ole määritelty, joten keskustelu tulee jatkumaan varmasti näiltä osin.

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena hyödyntäen sisältöanalyysiä. Tutkimuksen näkökulmina hyödynnetään *liberalismia*, jossa nähdään ihminen positiivisena ja uskotaan, että kansainvälinen yhteistyö on mahdollista eri toimijoiden välillä, ja että kehitystä voi tapahtua suurien yhteistyöjärjestöjen avulla. Toisena hyödynnettävänä näkökulmana on *englantilainen koulukunta*, joka painottaa kansainvälistä yhteisöä toimijana ja keskustelun ylläpitäjänä. Englantilainen näkökulma pyrkii selvittämään, kuinka yhteistyö on mahdollista itsekkäiden toimijoiden ja konfliktien maailmassa, ja on kiinnostunut kansainvälisen yhteisön mahdollisuuksista interventioon koskien suvereenien maiden sisäisiä asioita.

Tarkastelussa käytetään Libyan konfliktista nimitystä kriisi, ei sota. Libyassa varmasti käytiin sisällissotaa, kun koalitio suoritti intervention maahan. Se ei kuitenkaan julistanut sotaa Muammar Gaddafin hallintoa vastaan. Norsunluurannikon kriisissä oli kyse pitkään jatkuneesta valtakamppailusta, jossa presidentinvaalit hävinnyt osapuoli ei suostunut hyväksymään tappiotaan, vaan jatkoi vallassa asevoimien tuella. Tilanne johti sisällissotaan, joka uhkasi nopeasti levitä naapurimaihin pakolaisongelmana, sekä vakaviin ihmisoikeusrikkomuksiin maan sisällä. Näistä syistä ulkopuolisten oli puututtava asiaan.

Tutkimuksessa on hyödynnetty primääritutkimusaineistona YK:n turvallisuusneuvoston päätöslausemia, sekä operaatioista annettuja erillismääräyksiä ja mandaatteja. Lisäksi aineistoon on lisätty Brasilian YK:n pääsihteerille esittämä vetoamus suojeluvastuun kehittämisestä. Edellä mainittu aineisto on esitetty tutkimuksessa niiden alkuperäiskielellä eli englanniksi. Aineistoa ei ole tältä osin lähdetty suomentamaan, jotta lukijalla olisi myös mahdollisuus seurata käytyä keskustelua ilman mahdollisia harhaanjohtavia käänkövirheitä. Sekundaarisen tutkimusaineiston muodostaa eri tutkimuslaitosten ja ajatushautomoiden kirjoittamat artikkelit ja kehitysideat.

1.2 Tutkimuksen rajaus

Ajallisesti tutkimus on rajattu käsittämään vuoden 1992 alussa alkanutta kehitystyötä, päättyen vuoden 2011 Libyan ja Norsunluurannikon kriiseihin ja niiden jälkeiseen keskusteluun suojeluvastuuperiaatteen kehittämisestä. Konfliktin jatkokeskustelujen osalta keskitytään valtioiden ja merkittävimpien kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja tutkimuslaitosten käymään keskusteluun suojeluvastuusta vuosina 2012 ja 2013.

Suojeluvastuuperiaatteella on kansainväliseen lainsäädäntöön liittyä ulottuvuus. Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus perehtyä syvällisesti oikeusopilliseen tematiikkaan, kuitenkin asiaa joudutaan sivuamaan lyhyesti oikeutusdiskurssin osalta.

Tutkimuksesta on rajattu pois Syyrian sisällissodan aiheuttama keskustelu, koska sota on edelleen käynnissä tutkimusta kirjoittaessa. Sisällissodan syttyessä käytiin kiivaastikin keskustelua, tulisiko Bashar al-Assad hallituksen sortotoimiin puuttua suojeluvastuuperiaatteen nimissä. Kysymys oli täysin oikeutettu ja ajankohtainen. YK:n turvallisuusneuvosto ei kuitenkaan päässyt yksimielisyyteen oikeista pakotteista Syyrian hallitusta vastaan. Tämän tutkimuksen avulla voikin ehkä ymmärtää paremmin miksi näin ei käynyt.

1.3 Päättökysymys ja alatutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella suojeluvastuuperiaatteen syntyyn vaikuttaneita syitä sekä selvittää kuinka suojeluvastuuperiaatetta sovellettiin käytäntöön vuonna 2011 sekä millaista keskustelua operaatiot herättivät kansainvälisessä yhteisössä. Tutkimuskysymyksenä on:

Miten suojeluvastuuperiaate on kehitetty ja miten sitä sovellettiin käytäntöön Libyan ja Norsunluurannikon kriisien yhteydessä?

Alatutkimuskysymykset on muotoiltu seuraavasti:

1. Miten suojeluvastuuperiaate on kehittynyt?
2. Miten sotilaallinen voimankäyttö on määritelty suojeluvastuuperiaatteeseen?
3. Millaisiin painostuskeinoihin Libyan kriisissä päädyttiin?
4. Millaisiin painostuskeinoihin Norsunluurannikon kriisissä päädyttiin?
5. Miten edellä mainitut kriisit muuttivat keskustelua suojeluvastuuperiaatteesta?

Kysymysten asettelussa on pyritty etenemään yleisestä yksittäiseen, hyödyntäen täten deduktiivista³ päättelyn logiikkaa. Tutkimuksen empiria seuraa samaa logiikkaa.

³ Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (2009), s.95.

1.4 Aikaisempi tutkimus

Suojeluvastuusta sekä aikaisemmin humanitaarisesta interventiosta on kirjoitettu artikkeleita, niin suomeksi kuin englanniksi. Pro gradu -tutkielma tai väitöstutkimustasoista tietoa on tuotettu vähän.

Suomessa ei asiaa ole tutkittu yliopistoissa suojeluvastuuperiaatenimikkeen alla ollenkaan. Helsingin, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistojen tietokannoista löytyy tarkempaa tutkimustietoa niistä seurauksista, joita suojeluvastuulla pyritään ehkäisemään, kuten rikokset ihmisyyttä vastaan⁴ ja interventioiden oikeudellista asemaa⁵.

Ulkopoliittinen instituutti julkaisi raportin suojeluvastuuperiaatteesta vuonna 2012, jossa arvioitiin suojeluvastuuperiaatteen kehityksen tilaa ja kuinka Suomi voisi mahdollisesti tukea kehitystyötä, jos maa olisi tullut valituksi YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvaisjäseneksi. Tutkija Touko Piiparisen mukaan Suomen vahvuuksia suojeluvastuuperiaatteen kehittämiseksi olisi kokemus rauhanvälityksestä, siviilikriisinhallinnasta sekä osaaminen rauhanrakennusoperaatioista.⁶

Kansainvälistä tutkimusta suojeluvastuuperiaatteesta on julkaistu enemmän. Usein tutkimuksen lähtökohtana on kansainvälisen oikeuden ja suojeluvastuuperiaatteen välinen ristiriita, joka aiheutuu oikeutuksesta voimankäyttöön. Suojeluvastuuperiaate on kirjattu varsin vähäsanaisesti YK:n huippukokouksen pöytäkirjaan. Valtion päämiehet ovatkin hyväksyneet periaatteen poliittisesti, mutta miten periaatetta tulisi soveltaa, on jäänyt epäselväksi.

⁴ Raatikainen, Mari. *Kill me or protect me: International rhetoric against war rape, and assumptions on women in war rape prevention.* (2003).

⁵ Simonen, Katariina. *State versus the Individual. From Kosovo to responsibility to protect and beyond. A realist argument for multilateral enforcement of human rights.* (2010).

⁶ Ulkopoliittinen instituutti. *Säilyykö suojeluvastuu? YK:n turvallisuusneuvoston rooli inhimillisen turvallisuuden puolustajana.* (2012).

Edellä mainitun lähtökohdan perusteella, on syytä nostaa kaksi tärkeää kansainvälistä tutkimusta esille, joista ensimmäinen selventää suojeluvastuuperiaatteen syntyä ja alkuperäistä tarkoitusta ja toinen ottaa kantaa käytännön soveltamiseen. Suojeluvastuuperiaatteen yksi kehittäjistä, Gareth Evans julkaisi vuonna 2008 kirjan, jossa hän kertoo suojeluvastuuperiaatteen syntyhistoriasta sekä periaatteen kehittämisen taustalla olleista ideoista ja pyrkimyksistä.⁷

Toisen merkittävän tutkimuksen aiheesta on julkaissut YK:n oma yliopisto vuonna 2012 ja tutkimus käsittelee suojelun normeja. Keskeisenä teemana kirjassa on suojeluvastuuperiaatteen käytännön soveltamisen pelisääntöjen keskeneräisyys. Tästä syystä suojeluvastuuperiaatteesta tarvittaisiin laajempi keskustelu sekä tutkia aihetta syvällisemmin, jotta yhteinen näkemys käytännön soveltamisen normeista syntyisi.⁸

⁷ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008).

⁸ Francis, Angus. Popovski, Vesselin. Stapford, Charles. *Norms of Protection - Responsibility to protect, protection of civilians and their interaction*. (2012).

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Tutkimusnäkökulmat

Tutkimusnäkökulmat on valittu lähtökohdasta, jossa kansainvälisen järjestelmänkehitys nähdään tapahtuvan yhä korostetummin kolmella pääulottuvuudella. Näitä näkökulmia voidaan nimittää valtiolliseksi, alueellisuudeksi ja globaalisuudeksi. Valtiollisuuden vankimpia tukipylväitä on kansainvälinen oikeus. Alueellinen kehitys on rakentunut valtioiden aluepohjais-ten poliittisten ja sotilaallisen liittoutumisen tai muun yhteistoiminnan kautta. Globaalisuuden perinteiset ilmentymät voidaan nähdä suurvaltojen yrityksinä levittää poliittinen, sotilaallinen, taloudellinen ja kulttuurinen vaikutuksensa eri puolelle maailmaa.⁹

Edellä kuvatun kansainvälisen järjestelmän luonteen vuoksi, tutkimus on toteutettu hyödyn-tämällä kahta eri tieteenteoriaan pohjautuvaa näkökulmaa. Rationaaliseen teoriaan pohjautu-vaa *liberalismia* sekä konstitutiiviseen teoriaan pohjautuvaa *englantilaista koulukuntaa*. Läh-tökohdaksi on otettu sosiaalinen ontologia, joka muodostuu sosiaalisen kassakäymisen vuoro-vaikutuksesta.¹⁰ Asetelmalla on pyritty luomaan tilanne, jossa voidaan tarkastella perinteisiä yksilön ja valtion oikeuksia globaalista näkökulmasta.

Filosofisista valtavirroista ihmistieteellinen¹¹ metodologia liitetään hermeneutiikkaan, joka on laaja, monipuolinen ja useita erisuuntauksia sisältävä kokonaisuus. Hermeneuttisella ymmär-tämisellä tarkoitetaan ilmiöiden merkityksen oivaltamista. Hermeneutiikan avainkäsitteitä ovat esiyymmärrys ja hermeneuttinen kehä. Ymmärtäminen on tulkintaa ja se perustuu aikai-semmin opitulle, se etenee kehämäisenä liikkeenä, niin sanottuna hermeneuttisena kehänä.¹²

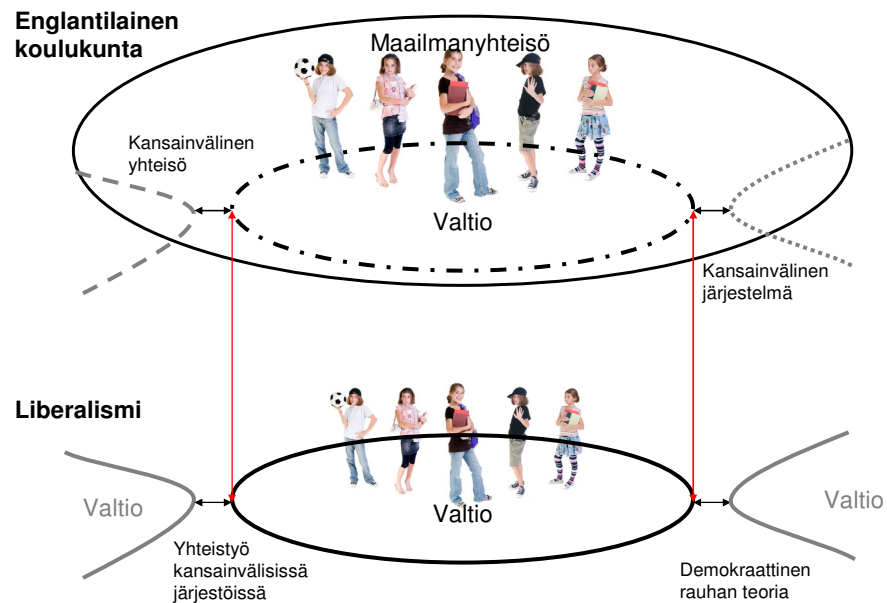
⁹ Hakovirta, Harto. *Maailmanpolitiikka. Teoria ja todellisuus*. (2002), s. 47-48.

¹⁰ Sipilä, Joonas. Koivula, Tommi. *Kuinka strategiaa tutkitaan*. (2013), s. 15 ja 22.

¹¹ Ihmistieteillä tarkoitetaan tässä tapauksessa tieteenaloja, joissa ihminen itse on mukana luomassa merkitysto-dellisuutta. Näitä tieteenaloja ovat: humanistiset tieteet, esimerkiksi psykologia, kielitiede tai historiatiede, ja yhteiskuntatieteet, esimerkiksi sosiologia, taloustiede, valtio-oppi sekä oikeustiede. Lähde: Tuomi, Jouni. Sara-järvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi*. (2009), s. 31.

¹² Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi*. (2009), s. 32-35.

Tutkimusnäkökulman esiyymmärrys pyritään luomaan liberalistisen näkökulman kautta ja sitä laajennetaan kattamaan laajempi englantilaisen koulukunnan näkökulma aiheeseen. Keskeisenä ja toisiaan yhdistävänä teemana toimii yksilön oikeuksien korostaminen. Seuraavassa kuvassa selvitetään tutkimusnäkökulmien suhdetta toisiinsa.

Kuva 1: Tutkielman kaksi näkökulmaa ja niiden välinen suhde

Tutkimuksen perustan luo siis liberalistinen näkökulma, joka tunnistaa valtiot merkittävänä toimijoina ja samalla painottaa yksilön oikeuksia. Englantilaisen koulukunnan näkökulma tuo tarkasteluun, edellä mainittujen seikkojen lisäksi, keskustelun interventioiden oikeutuksesta ja kuinka oikeutusta voidaan tukea eri diskurssein. Englantilainen koulukunta näkee, että keskustelut käydään kansainvälisen yhteisön ja järjestelmän sisällä ja yksittäisillä valtiollisilla toimijoilla ei ole korostettua roolia keskusteluissa.

2.2 Liberalismi turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa

Liberalismi on termi, joka on johdettu latinan kielen sanasta *liber* ja joka tarkoitti alun perin vapauden filosofiaa. Liberalismi liittyy olennaisesti ihmisen vapauteen ja sen edistämiseen. Liberalismin lähtökohtana ovat vuosisataiset esikapitalistiset yhteiskuntasuhteet, joiden vastavoimaksi se syntyi 1700-luvun teollistumista aloittelevassa Euroopassa.

Liberalismi kannusti hallitusvaltaa antamaan ihmisille vapauden joko tehdä itse tai tarjota taitojaan yrityksille erilaisiin tuotannollisiin tarkoituksiin. Liberalismi arvostaa sitä, että ihmiset sopivat asioita keskenään vapaaehtoisesti pakkoon turvautumatta aina kuin se on mahdollista, ja sen tavoitteena onkin vapaaehtoisuuden maksimointi ja julkisen pakon minimointi. Liberalismi hyväksyy lait, jotka kohtelevat ihmisiä tasa-arvoisesti, ellei olosuhteiden pakottavuudesta muuta johdu.¹³

Perinteisessä liberalismissa on arvostettu vapautta, joka määrittyy yksilön oikeutuksena esimerkiksi mielipiteen- ja ilmaisunvapauteen, vapauteen liittyä tai olla liittymättä järjestöihin, ruumiilliseen koskemattomuuteen, oikeuteen tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti ja demokraattisesti ja yrittämisen vapauteen. Liberalismi kokee itsenäiset markkinat toimivana tapana tuottaa maailmaan eri toimijoiden välistä riippuvuutta.

Liberalistisesta näkökulmasta taloudellisten toimijoiden tuottama keskinäisriippuvuus on tärkeä kansoja lähentävä voima. Uusliberalistisessa näkemyksessä hyväksytään valtiot keskeiseksi maailmanpolitiikan toimijoiksi, joiden kesken on mahdollista saavuttaa yhteiset arvopäämäärät muokkaamalla valtioiden välistä institutionaalista tilaa.¹⁴

Liberalismi myöntää maailman järjestelmän anarkisuuden, mutta hieman eri painotuksella kuin poliittinen realismi¹⁵. Liberalismin mukaan kansainvälinen politiikka mahdollistuu enemmänkin valtioiden välisen yhteistyön kuin aggressiivisen valtakamppailun myötä. Yhteistyö perustuu valtioiden sopimiin kansainvälisiin lakeihin ja säädöksiin, joiden kehittämisessä ja organisoimisessa YK:lla on tärkeä rooli.

¹³ Harisalo, Risto. Mietinen, Ensio. *Klassinen liberalismi*. (1997), s. 16-22.

¹⁴ Harle, Vilho (toim). *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. (2012), s. 62 ja 71.

¹⁵ Poliittisessa realismissa ei nähdä valtiota ylempää auktoriteettia, joka voisi rajoittaa valtiollisia toimijoita. Yksittäiset valtiot pyrkivät takaamaan oman valtiollisen etunsa hankkimalla valtaa muiden valtioiden kustannuksella. Lähde: Sipilä, Joonas. Koivula, Tommi. *Kuinka strategiaa tutkitaan*. (2013), s. 23.

Liberalismi näkee turvallisuuden kokonaisvaltaisesti, käsittäen muun muassa taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuurilliset näkökulmat.¹⁶ YK:n lisäksi muita kansainvälisiä merkittäviä instituutioita yhteistyön kentällä on Eurooppalainen turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö¹⁷ ja kansainvälinen kauppajärjestö¹⁸ ja Nato.¹⁹

Klassiseen liberalismiin kuuluu keskeisesti saksalaisen Immanuel Kantin kehittämä ajatus demokratioiden rauhanomaisesta elosta ja niiden pyrkimyksestä ratkaista konfliktit rauhanomaisesti. Demokraattisen rauhan teoriana tunnettu ajatus väittää, että demokratiat eivät sodi keskenään. Ajatus demokraattisesta rauhasta julkaistiin Kantin vuonna 1795 kirjoittamassa kirjassa *Ikuinen rauha*. Kant uskoi, että tasavaltalainen valtiomuoto olisi rauhanomainen ja tulisi edistämään rauhan aatetta kansainvälisessä politiikassa, koska yksilöt ymmärtäisivät paremmin mitä uhrauksia sotaponnistelut²⁰ kansalta vaatisivat.²¹

Kantin ajatukset ovat usein katsottu luovan perustan nykyajan kollektiiviselle turvallisuusajattelulle ja luoden näin aatteellisen perustan Kansanliiton ja myöhemmin YK:n toiminnalle. Teorian heikkouksiin on kuulunut kuinka määrittää nykyaikaisesti termit *sota* ja *demokratia*.²²

Sodasta Kant kirjoittaa, että minkään riippumattomien valtioiden välinen sota ei voi olla *rankaisusota*. Sillä rankaisu tulee kysymykseen, Kantin mukaan, vain ylemmän suhteessa alaiseensa, mikä ei ole valtioiden keskinäinen suhde. Sota ei myöskään voi olla *hävitys-* tai *kukistamissota*, jotka moraalisesti tuhoaisivat valtion.²³ Kantin näkemykseen ei siis selvästi mahdu ajatusta nykyaikaisesta humanitaarisesta interventioista tai rauhaan pakottamisesta.

¹⁶ Sipilä, Joonas. Koivula, Tommi. *Kuinka strategiaa tutkitaan*. (2013), s. 25-26.

¹⁷ Lyhenne: ETYJ tai englanniksi; Organization for Security and Cooperation In Europe tai OSCE.

¹⁸ Englanniksi: World Trade Organization tai WTO.

¹⁹ Jackson, Robert. Sørensen, Georg. *Introduction to International Relations*. (2007), s. 134.

²⁰ Kantin mukaan sodan ahdinkoon kuuluvat: taisteluihin osallistuminen, sotakulunkien suorittaminen omasta omaisuudestaan, murheellinen tehtävä korjata sodan jättämän hävityksen jälkiä ja ottaa kaiken pahan kukkuraksi vielä vastaan itse rauhankin katkeroittava velkataakka, jota ei yhä uusien lähestyvien sotien takia saa koskaan kuoletetuksi. Kant, Immanuel. *Ikuinen rauha*. (2000), s. 22.

²¹ Kant, Immanuel. *Ikuinen rauha*. (2000), s. 21-25 ja 98.

²² Harle, Vilho (toim). *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. (2012), s. 72.

²³ Kant, Immanuel. *Ikuinen rauha*. (2000), s. 88.

Kantin ajatuksia pitää ymmärtää sen historiallisessa kontekstissa. Kant kirjoitti kirjansa tilanteessa, jolloin Ranskan suuren vallankumouksen alkamisesta oli kulunut vasta kuusi vuotta ja Euroopan ensimmäinen tasavalta otti hapuilevia ensiaskeleitaan. Kant uskoi, että esimerkiksi ammattiarmeijat²⁴ tulisivat hyödyttömiksi tulevaisuuden tasavalloissa, koska niiden ylläpito johtaa varustelukierteeseen, joka lopulta aina päättyy sotaan.

Lisäksi Kant koki, että kansalaisten käyttäminen sotilaina tai koneina, kuten hän itse ilmaisee, ei sovellu yhteen ihmisyyden oikeuden kanssa. Vapaaehtoisesti kansalaiset saavat kuitenkin maataan puolustaa. Valtioiden sisäisiin asioihin ei voi puuttua, koska se Kantin mukaan loukkaa kansan oikeuksia, varsinkin jos ulkopuolinen taho asettuu tukemaan kiistan toista osapuolta.²⁵

Liberalismi painottaa siis yksilöoikeuksia ja uskoo, että yhteistyöllä voidaan saavuttaa enemmän ja luoda parempi maailma. On totta, että muutamaan poikkeusta lukuun ottamatta, demokraattiset valtiot eivät ole sotineet keskenään. Kuitenkin nykypäivänä länsimaiset demokraattiset maat ovat olleet vähän väliä lähettämässä joukkoja taistelutehtäviin ulkomaille.

Miksi näin on? Pekka Visurin mukaan demokraattisilla valtioilla näyttää olevan tendenssi sotkeutua muiden maiden asioihin juuri demokratian nimissä. Ratkaisevaa valtion sotaisuudelle tai rauhanomaisuudelle on valtion poliittinen kulttuuri, joka ei aina ole riippuvainen valtion demokraattisuudesta.²⁶

2.3 Englantilainen koulukunta

Englantilainen koulukunta²⁷ alkoi kokoontua 1950-luvun lopulla, jolloin monitieteellinen akateeminen keskustelu- ja tutkijaryhmä ryhtyi perehtymään *kansainvälisen yhteisön* tematiikkaan. Terminä englantilainen koulukunta kuitenkin käytettiin ensimmäistä kertaa vasta vuonna 1981.

²⁴ Kant käyttää nimitystä *vakinaisen sotaväki*.

²⁵ Kant, Immanuel. *Ikuinen rauha*. (2000), s. 15-18.

²⁶ Visuri, Pekka. *Turvallisuuspolitiikka ja strategia*. (1997), s 209.

²⁷ Englanniksi: British Committee on the Theory of International Politics.

Koulukunnasta puhutaan *englantilaisena* koulukuntana vain siksi, että useimmat sen tutkijat vain sattuvat toimimaan Englannissa. 2000-luvulla koulukunnan agenda on pyritty uudistamaan ja erityisesti Barry Buzanin ja Richard Littlen niin kutsutun uusklassisen koulukunnan ajatukset valtioiden, yritysten ja yksilöiden välisestä suhteesta globaalissa ja alueellisessa kontekstissa, ovat herättäneet kiinnostusta.²⁸

Englantilaisen koulukunnan mukaan *kansainvälinen yhteisö* muodostuu kolmesta elementistä, jotka ovat läsnä samanaikaisesti.²⁹ *Kansainvälinen (valtioiden välinen) järjestelmä*³⁰ kuvaa valtioiden välistä poliittis-strategista kanssakäymistä ja se ei vaadi toimijoilta kuin normaalin strategisen tason vuorovaikutussuhteen.

*Kansainvälinen (valtioiden välinen) yhteisö*³¹ puolestaan ottaa huomioon konfliktisuhteiden lisäksi myös yhteistyön ja sitä ylläpitävät säännöt ja normit, jotka valtioiden on yhteisesti hyväksyttävä.

Maailmanyhteisö (ihmistenvälinen yhteisö)³² taas näkee yhteistyön muodostuvan ihmisten välisistä suhteista. Ihmisillä ja ihmisyyhteistyöllä on ensisijainen ja ratkaiseva rooli valtioihin verrattuna.³³

Barry Buzan myöntää, että maailman yhteisön määrittäminen on vaikeaa, mutta hän kuitenkin hän toteaa, että kansainvälisen yhteisön toiminnan ymmärtäminen olisi mahdotonta ilman, että maailman yhteisöä ei oletettaisi huomioon. Kun kansainvälisen yhteisön päätoimijoina ovat valtiot, tuo maailman yhteisö käsitteenä keskusteluun globaalit ihmisoikeudet. Juuri nämä kysymykset nousevat pintaan humanitaaristen interventoiden kohdalla ja länsimaiden vastuusta kolmansiiin maihin.³⁴

²⁸ Harle, Vilho (toim). *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. (2012), s 82-83.

²⁹ Buzan, Barry. *From International to World Society?* (2004), s. 10.

³⁰ Englanniksi: International system.

³¹ Englanniksi: International society.

³² Englanniksi: World society.

³³ Harle, Vilho (toim). *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. (2012), s 309-310.

³⁴ Buzan, Barry. *From International to World Society?* (2004), s.45-46 ja 62.

Edellä mainittujen yhteisöjen ja järjestelmien väliseen kommunikaatioon liittyy *pluralismi-solidarismi* -keskustelu. Keskustelussa on kyse kansainvälisen yhteisön luonteesta ja potentiaalista sekä sääntöjen ja normien vahvuudesta ja vaikuttavuudesta. Pluralistinen tulkinta näkee valtioiden keskinäiset suhteet tärkeiksi, mutta toiminnan kansainvälisessä yhteisössä heikoksi. Realismin tapaan pluralistisessa tulkinnassa valtion suvereniteettia on kunnioitettava, kuitenkin ymmärtäen moraaliset ja lailliset sidokset yhteisiin normeihin.³⁴

Solidaristisessa tulkinnassa on kyse solidaarisuudesta tai sen potentiaalista. Tulkinnan mukaan yhteiset arvot ja tavoitteet ohjaavat toimintaa niin, että yhteisön muodostavat valtiot kykenevät kehittämään kansainvälistä oikeutta. Ihmisoikeuskysymykset voidaan nostaa valtion suvereniteetin rinnalle solidaristisessa keskustelussa.³⁵

Pluralistinen keskustelu kuvaa kansainvälisen yhteisön ohueksi, jolla on vain muutama yhteinen arvo. Keskustelun tehtävänä on laatia sääntöjä itsemääräämisoikeuden ja ei-intervention rinnakkaiselolle. Solidaristinen keskustelu muodostaa kansainvälisen yhteisön laajemmaksi, jolloin sillä on laajempi arvopohja jaettavaksi. Keskustelulla tavoitellaan yhteisiä hyötyjä sekä kollektiivisten ongelmien ratkaisua ja hallintaa.³⁶

Kuinka pluralismi-solidarismi –keskustelua oikein käydään? Buzanin mukaan keskustelua ei pitäisi nähdä kahtena toisensa poissulkevana lähestymisenä, vaan keskustelua pitää osata käydä laajemmalla spektrillä, jossa ohuemmat ja laajemmat katsontakannat tulevat edustetuiksi.³⁷

Kuinka englantilainen koulukunta suhtautuu interventioihin ja millainen keskustelu asian ympärillä pitää käydä? Buzan korostaa, että keskustelun tärkeys korostuu tulevaisuudessa ja, että tilanne on muuttunut merkittävästi sitten vuoden 2003 Irakin sodan. Interventiota arvioidessa olisi pystyttävä vastaamaan kolmeen kysymykseen.

1. Kuinka laillinen/oikeutettu interventio on globaalien sääntöjen ja normien näkökulmasta? Toisin sanoen, mikä on matalin yhteinen nimittäjä valtioiden välillä.
2. Kuinka laillinen/oikeutettu interventio on alueellisten toimijoiden kuten EU:n tai Arabiliiton sääntöjen ja normien näkökulmasta?

³⁵ Harle, Vilho (toim). *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. (2012), s 86-89.

³⁶ Buzan, Barry. *From International to World Society?* (2004), s. 59.

³⁷ Buzan, Barry. *From International to World Society?* (2004), s. 139.

3. Kuinka laillinen/oikeutettu interventio on erotettavissa olevan aluejaon mukaan? Toisin sanoen, miten esimerkiksi globaalin lännen suhtautuminen eroaa esimerkiksi Afrikan lähestymisestä?

Kysymykset interventioiden laillisuudesta ja oikeutuksesta ovat läheisesti sidoksissa toisiinsa ja arvioitaessa suvereniteettia, ja niitä on mahdoton erottaa toisistaan.³⁸

2.4 Sisältöanalyysi

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena hyödyntäen sisältöanalyysimenetelmää. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen, jolloin ymmärrettään ilmiön moninaisuus.³⁹ Laadullisen tutkimuksen perinteeseen kuuluu tarkastella tutkimusaineistoa kokonaisuutena. Se pyrkii ratkaisemaan tieteellisen arvoituksen pelkistämällä havaintoja ja luomalla niitä ratkaisumallin.⁴⁰

Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu, että tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa, eikä tiedon keruu perustu mittavälineillä hankittuun tietoon. Laadullisessa tutkimuksessa myös suositaan metodeja, joilla tutkimuskohteen eri näkökulmat ja ”ääni” saadaan esille.⁴¹

Laadullisessa tutkimuksessa nojataan havaintojen *teoriapitoisuuteen*. Teoriapitoisuudella tarkoitetaan, että se, millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään, vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin.⁴²

Analyysimenetelmän sopivuus tutkimuskysymykseen ei yleensä ole ongelmatonta. Soveltuvia tutkimusmenetelmiä voi olla useita. Jotta parhaiten tutkimuskysymykseen soveltuva tutkimusmenetelmä löydetään, on hyvä perehtyä menetelmiin ja vertailla niitä keskenään.⁴³

³⁸ Buzan, Barry. *From International to World Society?* (2004), s. 219.

³⁹ Hirsijärvi, Sirkka. Remes, Pirkko. Sajavaara, Paula. *Tutki ja Kirjoita*. (1996), s. 152.

⁴⁰ Alasuutari, Pertti. *Laadullinen tutkimus*. (1999), s. 38-39.

⁴¹ Hirsijärvi, Sirkka. Remes, Pirkko. Sajavaara, Paula. *Tutki ja Kirjoita*. (1996), s. 155.

⁴² Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi* (2009), s. 20.

⁴³ Metsämuuronen, Jari (toim). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (2006), s. 62 ja Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi* (2009), s. 12.

Tämä tutkimus on tehty hyödyntämällä sisältöanalyysimenetelmää. Tutkimuskysymykseen olisi voitu hakea ratkaisua myös diskurssianalyysin avulla, mutta sen soveltaminen olisi tuottanut lopputuloksen, joka ei olisi vastannut tutkimuskysymystä.

Sisältöanalyysi tutkii kielen piirteitä kommunikaation lähtökohdista.⁴⁴ Se pyrkii kuvaamaan tutkittavan aineiston sisältöä sanallisesti. Sisältöanalyysiä voidaan hyödyntää niin kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen perusanalyysityökaluna, jota voidaan laajasti hyödyntää laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisältöanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tutkijan omaan tulkintaan.⁴⁵

Sisältöanalyysin eteneminen voidaan kuvata seuraavasti:

1. päättää, mikä tässä aineistossa kiinnostaa ja tee vahva päätös
2. käy läpi aineisto, erota ja merkitse ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseesi
3. kaikki muu jää pois tästä tutkimuksesta
4. kerää merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta
5. teemoita aineisto
6. kirjoita yhteenveto.⁴⁶

Tutkimuskohteeksi on valittava tarkkaan rajattu ja kapea ilmiö, josta on määritetty selkeä tutkimusongelma tai –tehtävä. Teemoittelu painottaa, mitä kustakin aiheesta on sanottu tai kirjoitettu. Kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. Näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa.⁴⁷

Tämän tutkimuksen teemoittelun lopputulokset on nimetty *diskursseiksi*, joita suojeluvastuuperiaatteen ympärillä on käyty sen eri kehitysvaiheissa. Vaikkakin analyysin lopputuloksena on erilaisia diskursseja eli teemoiteltuja keskusteluja, ei kyseessä kuitenkaan ole diskurssianalyysi.

⁴⁴ Hirsijärvi, Sirkka. Remes, Pirkko. Sajavaara, Paula. *Tutki ja Kirjoita*. (1996), s. 157.

⁴⁵ Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi* (2009), 107-108.

⁴⁶ Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi* (2009), 91-92.

⁴⁷ Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi* (2009), s. 93.

Diskurssianalyysissä analysoidaan miten merkityksiä tekstissä *tuotetaan*, kun taas sisältöanalyysissä etsitään tekstin *merkityksiä*. Jako on siinä mielessä olennainen, että näistä kahdesta näkökulmasta tehdyt analyysit eivät tuota yhteismitallista tietoa, eli ne eivät ole siten helposti sovellettavissa yhteen.⁴⁸

Diskurssilla tarkoitetaan erityistä tapaa esittää inhimillistä totuutta. Diskurssi on tietty kielenkäytön alue, tapa puhua, kirjoittaa ja ajatella. *Puhetapaa* voisi pitää suomenkielisenä vastikkeena diskurssille. Diskurssit ovat kulttuurisidonnaisia ja ajallisesti ja paikallisesti muuttuvia. Kukin diskurssi käsittää sille ominaisia oletuksia, jotka näyttäytyvät niissä lausumissa, jotka ovat sille ominaisia. Eri kielet ja samojen kielten sisältämät erilaiset puhettavat jakavat maailman merkityksellisiin osiin eri tavoin.⁴⁹

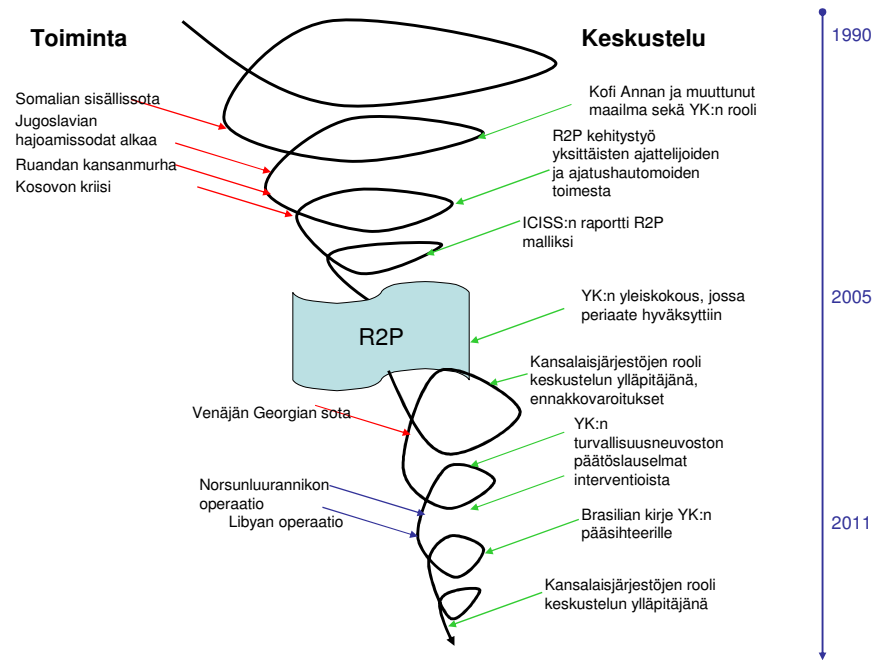
Sisältöanalyysissä on huomioitava *enonsiaation* käsite. Enonsinaatiolla tarkoitetaan pohdintaa, joka liittyy kirjoittajan tai vastaajan motivaatiotekijöihin ja taustaan. Tällöin on huomioita seuraavanlaisia tekijöitä: kuka on äänessä, mihin kertoja vetoaa ja mitä vastaan hyökkää, kenen näkökulmasta kertomus on kuvattu, millainen on puhujan suhde kerrottuihin henkilöihin, tekoihin ja tapahtumiin ja siihen, miten kertoja pyrkii vaikuttamaan lukijaan siitä, mikä on totta ja mikä erhettä.⁵⁰

Tämän tutkimuksen kohde on suojeluvastuuperiaate. Seuraavassa kuvassa on esitetty periaatteen kehityskaari ja siihen vaikuttaneet institutionaaliset keskustelut sekä käytännön toiminta. Kuvaajasta huomataan kuinka konfliktit ja kriisit ovat olleet ohjaamassa kansainvälisen yhteisön käymää keskustelua suojeluvastuuperiaatteesta. Nämä keskustelut ovat ohjanneet kansainvälisen yhteisön ja alueellisten toimijoiden ja yksittäisten valtioiden tekemiä päätöksiä.

⁴⁸ Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi* (2009), s. 104.

⁴⁹ Lehtonen, Mikko. *Merkitysten maailma*. (2000), s. 31-32.

⁵⁰ Metsämuuronen, Jari (toim). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (2006), s. 127.

Kuva 2: Suojeluvastuuperiaatteen kehitysprosessi

Laadullisissa analyyseissä lähestyminen voi olla joko *induktiivinen* tai *deduktiivinen*. Induktiivinen lähestymien tarkoittaa yksittäisistä yleiseen rakentuvaa mallia, kun taas deduktiivisessä lähestyminen on päinvastainen.⁵¹ Tämän tutkimuksen analysointi on suoritettu deduktiivisesti, jolloin suojeluvastuuperiaatteen ympäriltä on teemoitettu pienempiä yksittäisiä teemoja. Tämä teemat on nimetty diskursseiksi ja ne on esitelty tarkemmin tutkimuksen analyysiluvussa.

2.5 Aineiston kuvaus

2.5.1 Aineiston heikkoudet ja vahvuudet

Tutkimuksen episteeminen positio on rakennettu ajatukselle, että maailmassa vallitsee yksi totuus⁵², josta eri toimijat, tutkija mukaan lukien, ovat tehneet omat tulkintansa. Konkreettisimmillaan tulkinnat ovat olleet YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien pohjalta tehtyjä tulkintoja sotilaallisen voimankäytöstä tai operaatioon osallistuvien joukkojen roolista.

⁵¹ Metsämuuronen, Jari (toim). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (2006), s. 95.

⁵² Sipilä, Joonas. Koivula, Tommi. *Kuinka strategiaa tutkitaan.* (2013), s. 16.

Laaja diskurssikenttä suojeluvastuuperiaatteen ympärillä on haasteellinen. Miten voidaan olla varmoja, että tutkimuksessa on hyödynnetty kaikkia oleellisia lähteitä? Kysymys on hyvä ja aiheellinen lähdekritiikin kannalta. Tutkimuksessa on pitäydytty YK:ssa käytyyn keskusteluun, joka on dokumentoitu tarkasti turvallisuusneuvoston päätöslauselmien tiedotteisiin. Näitä lähteitä hyödyntämällä tutkija voi muodostaa kuvan valtiollisten toimijoiden tarkoituksellisista ja käydystä keskustelusta turvallisuusneuvostossa. Tiedotteissa mainitaan aina valtioiden esittämät kannat päätöksiin, jos valtiot ovat halunneet niitä tuoda julki.

Kansalaisjärjestöjen käymää keskustelua suojeluvastuuperiaatteesta on mahdotonta tutkia kovinkaan perinpohjaisesti, koska kansalaisjärjestöjen määrä on suuri ja keskustelujen laatu vaihtelee. Tutkimuksessa on keskitytty merkittävimpien ajatushautomoiden julkaisuihin. Näillä organisaatioilla on ollut ratkaiseva rooli suojeluvastuun kehittämisessä sekä ylläpidossa, organisaatioissa työskenteleekin usein entisiä YK-diplomaatteja, joilla on pitkä kokemus kansainvälisestä järjestelmästä. Tutkimuksen ulkopuolelle jää paljon tutkimattomia sekundaarisia lähteitä, mutta itse suojeluvastuuperiaatteen ytimen ympärillä käyty keskustelu on huomioitu mahdollisimman tarkkaan.

Lähdekritiikille tuo haasteensa myös verrattain nuori tutkimusaihe. Edellä mainittu primääritutkimuslähteet löytyvät helposti internetistä. Sekundaarisia lähteitä ei vielä ole niin paljoa, varsinkaan kun tarkastellaan suojeluvastuuperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyvää aineistoa. Tilanne varmastikin muuttuu ajan saatossa. Menetelmäkirjallisuuden osalta on materiaalina pyritty hyödyntämään pääsääntöisesti 2000-luvulla ilmestyneitä turvallisuus- ja maailmanpolitiikan teoksia, joita on yleisesti hyödynnetty strategian ja valtiotieteiden tutkimuksessa.

Tutkimusaineisto on kerätty vuoden 2013 aikana hyödyntäen pääsääntöisesti internet- sekä kirjallisuuslähteitä. Lähdeluettelo on merkitty käytetyt internet-lähteet ja merkitty päivämäärät, jolloin kyseinen artikkeli on luettu. Tärkeimmät lähteet, kuten YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat on kopioitu suoraan tutkimukseen alkuperäiskielellä, jotta lukijalle olisi mahdollista tehdä myös omat tulkintansa aiheesta.

2.5.2 Tutkijan rooli

Tutkimusaiheen valinta tehtiin syksyllä 2012 ja tutkimussuunnitelma julkaistiin 5.12.2012. Tutkimuksen alkuperäisenä suunnitelmana oli tutkia vain YK:n turvallisuusneuvoston suojeluvastuuperiaatteen sotilaallisen voimankäyttösovellutuksia vuonna 2011. Pian aihe alkoi hahmottua ja selvisi, että kyse onkin paljon suuremmasta kokonaisuudesta. Pelkkä sotilaallisen voimankäytön arviointi olisi ollut hedelmätöntä, jos samalla ei olisi tarkasteltu itse periaatteen syntyhistoriaa ja paikallistettu sen kehitys- ja ylläpitovoimia. Tutkimusaihe siis kasvoi, mutta ei liian suureksi.

Tutkimuksen tulos on tutkijan subjektiivinen tulkinta tieteellisestä ongelmasta. Tutkija on osa sosiaalista todellisuutta ja hän tekee omat tulkintansa diskursseista käytetyn tekstien ja käytännön toiminnan pohjalta ja tekee siitä omat sisällölliset päätelmänsä. Toinen tutkija saattaa painottaa asioita eri tavalla ja siksi ehkä päätyy eri ratkaisuihin. Tässä tapauksessa tutkija ei ole osa tutkimusongelmaa, vaan muodostaa käsityksensä suojeluvastuuperiaatteen ympärillä käydyistä institutionaalisesta keskustelusta kirjallisten lähteiden perusteella.

Tutkimustulokseen voi vaikuttaa tutkijan omat käsitykset oikeasta ja väärästä toiminnasta. Tutkija voi syyllistyä painottamaan puolueellisesti esimerkiksi Naton toimia Libyassa. Painotus voisi syntyä helpostikin, koska länsimaassa asuvana henkilönä voi olla helpompi samais-tua lännen suorittamiin tehtäviin ja pitää niitä hyväksytyinä, toisinkuin Libyan asevoimien suorittamia toimia, joihin tutkijalla ei ole tunnesiteitä.

Jotta edellä mainituilta vääristymiltä välttyttäisiin, on tutkimuksessa pyritty tuomaan esille toinen mielipide tai näkökulma asioiden kulusta. Käytännössä se on tarkoittanut kansalaisjärjestöjen kantaa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin. Lukija voi myös tarkastaa keskeisimmät asiasisällöt suoraan tutkimuksen aineistosta ja viitteistä ja muodostaa näin oman käsityksensä asioiden kulusta sekä tutkijan suorittamasta tulkinnasta.

3 SUOJELUVASTUUPERIAATTEEN KEHITYS JA SOVELTAMINEN

3.1 Suojeluvastuuperiaatteen kehittyminen

Suojeluvastuuperiaate on käsitteenä verrattain nuori. Aikaisemmin puhuttiin suppeammin määritetystä humanitaarisesta interventioista tai rauhaan pakottamisesta. Edellä mainittuja toimia oli yleensä pohjustettu perinteisemmällä painostuskeinoilla, kuten eliitin rahavarojen jäädyttämisillä, asevientikielloilla sekä diplomatialla. 1990-luvun konfliktit, erityisesti Jugoslavian hajoamissodat sekä Ruandan kansanmurha, aiheuttivat paljon päänvaivaa kansainväliselle yhteisölle. Miten puuttua itsenäisen valtion sisäisiin asioihin ja turvata kansalaisten perusoikeudet, joita kohdemaan regiimi ei halunnut kunnioittaa.

Ongelma oli vaikea YK:lle, koska se oli perustettu vuonna 1945 edistämään kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta, oikeudenmukaisuutta sekä ihmisoikeuksia. Törmäyskurssille joutuivat ihmisoikeudet ja valtion suvereniteetti, molemmat tärkeitä teemoja YK:ssa. Suojeluvastuuperiaatteella on pyritty löytämään ratkaisu tähän ongelmaan.

Yhtenä käännekohtana siviilien asemaan valtion sisäisissä konflikteissa, katsotaan olevan vuonna 1648 sovitun Westfalenin rauhansopimuksen. Se takasi tuolloin eurooppalaisille valtioille itsemääräämisoikeuden niiden sisäisiin asioihin.⁵³ Myöhemmin, valtion sisäisiin asioihin vedoten, on moni kansalainen joutunut kärsimään. Lista väärinkäytöksistä on pitkä, mutta ottomaanien vuonna 1915 Armenian kansanmurha tai punaisten khmerien vuonna 1975 suorittamat puhdistukset Kamputseassa sekä toisen maailmansodan aikana Stalinin ja Hitlerin suorittamat puhdistukset, auttavat hahmottamaan millaisia julmuuksia voidaan tehdä vetoamalla valtioiden sisäisiin asioihin.

⁵³ Russet, Bruce. Starr, Harvey. Kinsella, David. *World politics - the menu for choice* (2004), s. 54.

Siviileiden asemaa sodissa ja sisäisissä kriiseissä on pyritty parantamaan kansainvälisillä sopimuksilla. Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännöissä⁵⁴ määritellään joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan, sotarikokset ja hyökkäysrikokset tuomittaviksi teoiksi. Perussäännön kahdeksannessa artiklassa tuodaan esille mahdollisuus tuomita sotarikoksiin myös valtiosisäisten aseellisten selkkausten osalta. Artikla rajaa pois kuitenkin valtiolisäiset levottomuudet, jännittyneet tilanteet kuten mellakat tai satunnaiset väkivallan teot.⁵⁵ Sanktiot räikeitä väärinkäytöksiä vastaan löytyvät, mutta miten näitä tilanteita voitaisiin ennaltaehkäistä.

Vuoden 1999 Kosovon kriisin yhteydessä, Nato ei saanut YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia aloittaa pommituslentoja niin kutsuttua ”tynkä-Jugoslaviaa”⁵⁶ vastaan. Media ja monet kansalaisjärjestöt vaativat päättäviä toimia presidentti Slobodan Miloševićia vastaan. Pelättiin, että Srebrenican kaltainen etninen joukkotuhonta uusiutuisi.⁵⁷ Pommitukset aloitettiin ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia, humanitaarisen intervention nimissä ja ilman sodanjulistusta. 78 päivää kestäneiden pommitusten jälkeen presidentti Milošević suostui rauhanehdotuksiin ja YK:n mandaatilla lähetettiin Kosovoon kriisinhallintajoukkoja.⁵⁸ Kriisi aiheutti paljon keskustelua kansainvälisessä yhteisössä, koska Naton pommituksille ei löytynyt oikeutusta kansainvälisistä sopimuksista. Samalla oli kuitenkin selvää, että jollain tavalla Miloševićin hallituksen albaaniväestöön kohdistuneet sortotoimet piti saada loppumaan.

YK:n entinen pääsihteeri Kofi Annan on muistelmissaan todennut, että YK:ta oli liian kauan pidetty ainoastaan valtioiden ja valtioita edustavien yksinoikeutena. Hänen mielestään 2000-luvulla, YK:n pitää pystyä luomaan uusia kumppanuuksia vastaamaan yksilöiden tarpeita ja puolustamaan periaatetta, jossa kansallista itsenäisyyttä ei voida pitää koskaan tekosyynä kansanmurhalle tai ihmisoikeuksien räikeille rikkomuksille.⁵⁹

⁵⁴ SopS 56/2002.

⁵⁵ Rosén, Gunnar. Parkkari, Juhani. *Sodan lait – käsikirja*. (2004), s. 399-400.

⁵⁶ ”Tynkä-Jugoslavialla” on tarkoitettu Serbian ja Montenegron välistä valtioliittosopimusta, joka oli jäänyt jäljelle liittovaltiomaiden irtaannuttua sopimuksesta.

⁵⁷ Bosnian sota vuonna 1995, jossa serbien sotilaalliset ja puolisotilaalliset joukot surmasivat 8 000 muslimi-miestä.

⁵⁸ Visuri, Pekka. *Kosovon sota*. (2000). tai Judah, Tim. *Kosovo - war and revenge*. (2002).

⁵⁹ Mousavizadeh, Nader. *Kofi Annan - elämäni sodassa ja rauhassa*. (2012), s. 30-31.

Kylmän sodan päättymisen jälkeen 1990-luvun raakuudet nostivat uudella tavalla ihmisoikeudet YK:n kiinnostuksen keskiöön. Kanadan hallituksen rahoittamana hankkeena, suojelevastuuperiaatetta ryhtyi kehittämään *International Commission on Intervention and State Sovereignty*-ajatushautomo⁶⁰. Kanadan aloite ei ollut ensimmäinen lajissaan, vaan ihmisoikeuksia ja oikeutuksesta humanitaariseen interventioon olivat tutkineet aikaisemmin jo muutkin tahot.

Yksilön oikeuksia valtion suorittamia sortotoimia vastaan painotettiin useassa kansainvälisessä aloitteessa 1990-luvulla. Ranskalainen Bernard Kouchner⁶¹ esitti oman ajatuksensa *The right to Intervene* -mallissa, joka painotti *oikeutta* humanitaariseen interventioon. Kouchnerin ajatukset herättivät mielenkiintoa, varsinkin vuonna 1992 Somalian kriisin yhteydessä, mutta vain pohjoisella pallonpuolikkaalla. Etelässä ja varsinkin Afrikassa, ajatus ei saanut tukea, koska sen koettiin olevan vain uusi tapa toteuttaa kolonialistista politiikkaa.⁶²

Pohjoisen ja eteläisen pallonpuoliskon välistä siirtomaa-ajoista syntyneitä luottamuskuilua on yritetty kuroa umpeen. Vuonna 1994 YK julkaisi raportin, joka oli nimetty *Human development report - New dimensions of human security*. Raportti nosti esille, kuinka aikaisemmin valtiollinen turvallisuus oli ollut keskustelujen keskiössä, vaikka lopulta vaikutukset heijastuivat aina lopulta yksittäisten kansalaisten elämään. Raportti korosti seitsemää eri turvallisuuden ulottuvuutta: *taloudellista, ruokaa, terveyttä, ympäristöä, henkilökohtaista, yhdyskunta ja poliittista*. Human security-konsepti on myöhemmin laajalti hyväksytty kansainvälisessä yhteisössä, mutta sen laaja-alaisesta lähestymistavasta johtuen, sen ei katsottu antavan selvää ratkaisua laajojen ihmisoikeusrikkomusten ennaltaehkäisyyn.⁶³

Vuonna 1999 Kosovon kriisin yhteydessä, Tony Blair esitti oman *arvoihin* perustuvan doktriininsa. Hän johdatteli ajatusta pidemmälle kuin Kouchner ja määritteli viisi tarkkaa harkintaa vaativaa kysymystä, jotka pitää selvittää ennen mahdollista interventiota.

⁶⁰ Lyhenne: ICISS.

⁶¹ Bernard Kouchner on ranskalainen parlamentaarikko, lääkäri ja Médecins Sans Frontières perustajajäsen.

⁶² Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 32-33.

⁶³ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 34-35.

Ensiksi on selvitettävä ”*Olemmeko varmoja tästä*”, toiseksi ”*Olemmeko käyttäneet kaikki diplomaattiset keinot?*”, kolmanneksi ”*Voimmeko käyttää sotilaallisia operaatioita viisaasti ja harkiten?*”, neljänneksi ”*Olemmeko valmistautuneet kauaskantoisesti?*” ja viimeiseksi ”*Onko meillä kansallista etua kyseessä?*”. Vastaamalla kysymyksiin, joudutaan harkitsemaan tarkempaan miksi interventioon ryhdyttäisiin, millaisia vaikutuksia mahdollisella operaatiolla olisi sekä voimankäytön suhdetta lopputuloksen kannalta. Blairin ajatukset, kuten Koucherin, tyrmättiin globaalien etelän toimista liian kolonialistisina.⁶⁴

Sudanilainen Francis Deng⁶⁵ on halunnut painottaa itsemääräämisoikeuden velvoittavaa näkökulmaa *Sovereignty as Responsibility* -lähestymisessään. Hän katsoi, että jokaisella valtiolla on velvollisuus suojella omia kansalaisiaan. Vaikka Deng kollegoidensa kanssa julkaisi paljon artikkeleja aiheesta, ei hänen ajatuksensa saanut vastakaikua kansainväliseltä yhteisöltä.⁶⁶

Kofi Annan ollessaan YK:n pääsihteerinä kantoi myös oman kortensa kekoon siviilien aseman parantamiseksi sisäisissä konflikteissa. 1990-luvun lopussa hän esitti oman ajatuksensa ”valtion suvereniteetti - yksilön oikeudet” -keskustelun ratkaisemiseksi. Annan esitti *Individual sovereignty* -mallissaan itsemääräämisoikeuden jakamista siten, että se käsittäisi valtiollisen itsemääräämisoikeuden sekä yksilöllisen itsemääräämisoikeuden. Valtiollista suvereniteettia pitää pystyä tasapainottamaan suhteessa yksilölliseen suvereniteettiin. Molempien tulee tunnustaa kansainväliset ihmisoikeudet. Annan visioi, että valtiot ovat instrumentteja kansalaisia varten, eikä päinvastoin. Annanin ehdotus ei myöskään ratkaissut oikeutusta sotilaalliselle interventiolle.⁶⁷

Edellä mainituista lähtökohdista ICISS-ajatushautomo alkoi kehittää ratkaisua, jolla voitaisiin turvata valtion suvereniteetti sekä yksilön oikeudet valtioiden sisäisissä kriiseissä. Työtä varten kutsuttiin koolle monikansallinen työryhmä, jota ryhtyi vetämään australialainen Gareth Evans⁶⁸ ja algerialainen Mohamed Sahnoun⁶⁹.

⁶⁴ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 33-34.

⁶⁵ Francis Deng on sudanilainen diplomaatti ja on toiminut YK:n ”Internally Displaced Persons” asioiden pääsihteerinä vuosina 1992-2004.

⁶⁶ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 36-37.

⁶⁷ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 37-38.

⁶⁸ Gareth Evans toimi Australian ulkoministerinä kahdeksan vuotta.

⁶⁹ Mohamed Sahnoun on toiminut pitkään Algerian YK-diplomaattina.

Ryhmällä oli alusta lähtien tavoitteena liennyttää eteläisen ja pohjoisen pallonpuoliskoiden välille syntynyttä epäilystä hankkeen tarkoituksista. Vuonna 2001 ryhmä julkaisi 90-sivuisen raportin *Responsibility to Protect*, jossa määriteltiin ensimmäistä kertaa suojeluvastuuperiaatteenmalli. Työryhmä halusi painottaa suojeluvastuun ennaltaehkäisevää vaikutusta ja kuinka ensisijainen vastuu kansalaisten suojelusta on kohdevaltiolla itsellään. Työryhmä määritteli myös suojeluvastuun pääelementeiksi seuraavat kolme kehitysaskelta:

- vastuu ehkäistä (responsibility to prevent)
- vastuu reagoida (responsibility to react)
- vastuu uudelleenrakentaa (responsibility to rebuild).

Reagointivastuun katsottiin kattavan niin poliittis-diplomaattiset, sosio-taloudelliset, perustuslailliset sekä juridiset toimenpiteet ja ääritapauksessa suorat turvallisuussektorin sotilaalliset painostuskeinot. Työryhmä määritteli jokaisen pääelementin juureen ”työkalupakin”⁷⁰, jonka keinovalikoimaan pitäisi pystyä luottamaan kriisin aikana.

Jos sotilaalliseen voimankäyttöön jouduttaisiin turvautumaan, olisi operaatiossa huomioitava myös jälleenrakennusvastuu, koska interventiolla aiheutetaan aina kohdemaalle mittavia vaurioita. Aikaisempiin toimintamalleihin verrattuna, työryhmä halusi korostaa alueellisen toimijoiden roolia kohdemaan tukemisessa.⁷¹

3.2 Suojeluvastuun hyväksyminen YK:ssa

Vuoden 2001 al-Qaidan Yhdysvaltoihin tekemien terrori-iskujen käsittely viivästytti suojeluvastuuperiaatteen käsittelyä YK:ssa. Suojeluvastuuperiaate saatiin kuitenkin vuoden 2005 yleiskokouksen asialistalle ja itse periaate hyväksyttiin kirjaamalla se yleiskokouksen päätöslauselmaan.

⁷⁰ ICISS käyttää termiä ”toolbox”.

⁷¹ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 38 - 43.

Suojeluvastuuperiaate on luonteeltaan lähinnä poliittinen julistus, eikä valtiosopimus ja näin ollen sillä ei ole sitovaa oikeudellista vaikutusta. Periaatteen hyväksymisen jälkeen vuonna 2009 yli 180 YK:n jäsenmaata hyväksyi suojeluvastuun määritelmän^{72, 73}.

Kofi Annan totesi hyväksytyn suojeluvastuuperiaatteen muodostavan normin, joka tarjoaa kansakunnille ja ihmisille mittapuun, standardin, jonka perusteella he voivat vaatia hallituksensa tilille. Annan katsoi, että kansainvälinen yhteisö oli päätöksellään tehnyt diktaattoreille selväksi, että itsenäisyys ei ole enää kilpi, jonka takana voi tehdä räikeitä ihmisoikeuksien rikkomuksia. Hallitsijat ovat vastuussa ja tilivelvollisia tekemistään väärinkäytöksistä.⁷⁴

Vaikka suojeluvastuuperiaatteen hyväksyminen vuonna 2005 oli yllätys aikaisempien kehitystyöryhtysten epäonnistuttua, ei lopputulokseen oltu täysin tyytyväisiä. Yksi työryhmän vetäjistä, Gareth Evans, oli pettynyt. Suojeluvastuuperiaatteesta oli jätetty pois sotilaallisen voimankäytönperiaatteet. Periaatteet oli esitetty alkuperäisessä vuoden 2001 *Responsibility to protect*-raportissa. Evansin mukaan sotilaallisen voimankäytön sääntöjä ei haluttu kirjata päätöslauselmaan, koska useat maat, mukaan lukien Venäjä, eivät halunneet että maiden toimintaedellytyksiä lähtökohtaisesti rajoitettaisiin.⁷⁵

Alkuperäisessä vuoden 2001 raportissa nähtiin sotilaallinen voima viimeiseksi vaihtoehdoksi, johon kansainvälinen yhteisö voi ryhtyä vain tarkan harkinnan jälkeen. Työryhmä painotti, että sotilaallista interventiota tulisi käyttää vain törkeissä ja poikkeuksellisissa ihmisoikeuksien loukkauksissa, mutta totesi samalla, että linjanveto on vaikeaa eri tapausten välillä. Työryhmä oli päätenyt suosittelemaan kuutta kriteeriä helpottamaan mahdollisen sotilaallisen intervention arviointia:

- oikea valtuutus (right authority)
- vain tarkoitukseen (just cause)
- oikea pyrkimys (right intention)
- viimeinen keino (last resort)

⁷² YK:n 63. yleisistunto, agendan kohdat 44 ja 107. Saatavilla:

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/63/308&Lang=E

⁷³ Ulkopoliittinen instituutti. Piiparinen, Touko. *Säilyykö suojeluvastuuperiaate?* (2012) s. 3.

⁷⁴ Mousavizadeh, Nader. *Kofi Annan - elämäni sodassa ja rauhassa.* (2012), s. 152.

⁷⁵ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect.* (2008), s. 48-49.

- suhteutettu keinot (proportional means)
- kohtuulliset mahdollisuudet (reasonable prospects).⁷⁶

Reagointivastuun (responsibility to react) ”työkalupakkiin” työryhmä oli määrittänyt alkupe-
räisessä raportissaan keinovalikoimaksi: rauhanturvaoperaatiot siviilien suojelemiseksi, turva-
alueiden⁷⁷ luomiset siviileille, lentokieltoalueet, aseiden vientikiellot, radiotaajuuksien käytön
estot ja sotilaallisella voimalla uhkaaminen ja lopulta sen käyttö.⁷⁸ Kuitenkin vuoden 2005
yleiskokouksen päätöslauselmassa sotilaallista voimankäyttöä ei siis tarkemmin määritelty.

Päätöslauselmaan suojeluvastuuperiaate on kirjattu seuraavaan kahteen kappaleeseen.

“138. Each individual State has the responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. This responsibility entails the prevention of such crimes, including their incitement, through appropriate and necessary means. We accept that responsibility and will act in accordance with it. The international community should, as appropriate, encourage and help States to exercise this responsibility and support the United Nations in establishing an early warning capability.

139. The international community, through the United Nations, also has the responsibility to use appropriate diplomatic, humanitarian and other peaceful means, in accordance with Chapters VI and VIII of the Charter, to help to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. In this context, we are prepared to take collective action, in a timely and decisive manner, through the Security Council, in accordance with the Charter, including Chapter VII, on a case-by-case basis and in cooperation with relevant regional organizations as appropriate, should peaceful means be inadequate and national authorities are manifestly failing to protect their populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity (kappale jatkuu seuraavalla sivulla).

⁷⁶ ICISS. *Responsibility to Protect*. (2001), s. 31-32.

⁷⁷ Englanniksi Save havens. Termillä tarkoitetaan kohdealueelle eristettyjä alueita, joissa avustustyötä suorittavat kolmannet osapuolet voivat turvallisesti toimia. Turva-alueita on tarvittaessa pystyttävä suojelemaan aseellisesti.

⁷⁸ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 107.

*We stress the need for the General Assembly to continue consideration of the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity and its implications, bearing in mind the principles of the Charter and international law. We also intend to commit ourselves, as necessary and appropriate, to helping States build capacity to protect their populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity and to assisting those which are under stress before crises and conflicts break out.”*⁷⁹

Päätöslauselmasta voidaan erottaa jako kohdevaltion, alueellisten toimijoiden ja kansainvälisen yhteisön välillä, aivan kuten ICISS raportissaan esitti. Samoin rikokset, joilta siviiliväestöä halutaan suojata, on selkeästi määritelty. Kuitenkin, kuten Gareth Evans totesi, on toimintavastuun määrittely jätetty kokonaan pois samoin kuin vastuu jälleenrakentamisesta.

3.3 Libyan kriisi ja arabikevät

Keväällä 2011 useiden Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän valtioiden yli pyyhkäisi länsimaissa arabikeväänä tunnettu kansannousujen aalto. Sosiaalinen media välitti kuohunnan globaaliin mediatietoisuuteen nopeasti ilman viiveitä tai valtiollisia sensuureja.

Syitä kansannousuihin on monia, mutta useassa tapauksessa on kyse ollut tyytymättömyydestä pitkään jatkuneeseen auktoritaariseen johtamiseen, nimellisdemokratiaan ja korkeaan nuorisotyöttömyyteen. Länsimaissa on ilmiö nimetty arabikevääksi, jota ei arabimaissa niinkään tunneta. Arabit tuntevat ilmiön *karaama*-vallankumouksena, jossa vanhat hallitusvallat vaihdettiin islamistiseen hallintoon.⁸⁰

⁷⁹ YK:n 63. yleisistunto, suojeluvastuuperiaatteen toteutus. Saatavilla: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/63/677

⁸⁰ Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna. *Arabikevät*. (2012), s. 22-24.

Termi *karaama* tarkoittaa väljästi kunnian kulttuuria, joka painottaa yksilön oikeuksia ja inhimillistä kohtelua.⁸¹ Terminä *karaama* selittää mistä kansannousuissa oli oikein kyse, sillä arabikevät ei tutkijoiden mukaan syttynyt yllättäen. Arabikevään maissa vallitsi laaja ja monialainen tyytymättömyys ja kansannousuja olisi voinut odottaa jo aikaisemminkin tapahtuvaksi.

Tunisialainen 26-vuotias torikauppias Mohammed Bouazizi oli kansannousun ensimmäinen kuolonuhri. Hänen viranomaisten taholta kokema nöyryytys ja korruptoituneisuus saivat hänet lopulta tarttumaan bensakanisteriin ja tekemään polttoitsemurhan Sidi Bouzidin kunnantalon edessä. Tunisian valtion haluttomuus keskustella ongelmasta johti lopulta laajoihin mellakoihin, jotka lopulta kaatoivat presidentti Ben Alin ja hänen hallituksensa vuoden 2011 tammikuussa.⁸² Ben Alin 24 vuotta kestänyt hallintokausi loppui yllättäen hänen maasta poistumiseensa.

Mikä oli vienyt arabeilta heidän kunniansa ja saattanut heidät häpeän kulttuuriin? Syitä on monia ja jokaisella maalla on oma erityispiirteensä, mutta huonolla hallinnolla ja korruptiolla, uudistuskyvyttömällä hallituksilla, sitkeillä monarkioilla ja sortavilla tasavalloilla, sekurokraisella järjestelmällä ja heikolla taloudella ja modernisaatiolla on ollut vaikutusta ilmiön syntyyn.⁸³

Tunisiasta alkaneet mellakat ja niistä seurannut hallinnon kaatuminen antoi uskoa myös muille Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän vääryyttä kokeneille arabivaltioille. Nopeasti sosiaalisessa mediassa levinnyt kapinaliike ajoi ihmiset kaduille osoittamaan mieltään. Algeriassa, Bahrainissa, Jemenissä, Egyptissä, Libyassa, Syyriassa ja Tunisiassa liikehdintä sai vastakaikua työttömistä nuorista ja mellakat eskaloituivat sisällissodaksi saakka osissa maista. Näin kävi ensiksi Libyassa ja myöhemmin Syyriassa.

⁸¹ Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna. *Arabikevät*. (2012), s. 25.

⁸² Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna. *Arabikevät*. (2012), s. 66-68.

⁸³ Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna. *Arabikevät*. (2012), s. 32-53.

Libyan johtaja Muammar Gaddafi⁸⁴ oli joutunut epäsuosioon kansainvälisen yhteisön toimesta jo kauan aikaa sitten, osittain hänen harjoittamansa omaleimaisen sosialismin ja osittain hänen avoimesti lännen vastaisen ulkopoliittikkansa vuoksi. Vuonna 2001 libyalainen tiedustelu-upseeri tuomittiin vankeuteen vuonna 1988 tehdystä Lockerbien pommi-iskusta, jossa surmansa sai 270 Lontoosta New Yorkiin matkalla ollutta Pan-Am lentoyhtiön matkustajaa. Tapausta on laajalti pidetty esimerkkinä valtionrahoitteisesta terrorismista.

Libyassa arabikevään tapahtumat alkoivat asuntolamielenosoituksista 13.1.2011, jotka johtivat aktivistien pidätyksiin. Tehdyt pidätykset synnyttivät uusia mielenosoituksia ja niihin liittyi molemminpuolista väkivallan käyttöä. 18.2.2011 poliisi sekä armeija vetäytyivät Bengasin kaupungista. Libyan asevoimat käyttivät mielenosoittajien rauhoittamiseen kovia keinoja, hyödyntäen muun muassa panssarijoukkojaan ja ilmavoimia. Kansannousu muuttui ensin sisällissodaksi ja nopeasti kansainväliseksi konfliktiksi, johon myös YK joutui ottamaan kantaa.⁸⁵

Libyan katsottiin olevan tärkeä länsimaille useasta syystä. Länsivaltojen intresseissä oli saada Libyan kaltainen roistovaltiona pidetty maa demokraattiseen uomaan ja se antoi lännelle mahdollisuuden näyttäytyä hyveellisenä toimijana, joka tukee arabikevään liikehdintää. Libya ei ole suuri öljyntuottaja, mutta sillä oli merkitystä muun muassa Italian energiaturvallisuudelle.⁸⁶ Epävarmuus Libyassa heijastuisi pitkällä aikavälillä myös muualle Eurooppaan. Libya on yhteistyössä Euroopan unionin kanssa tilkinnyt Afrikan maista tulevaa pakolaisaaltoa.⁸⁷

⁸⁴ Eversti Muammar Gaddafi suoritti sotilasvallankaappauksen vuonna 1969, jonka jälkeen hän johti maata aina vuoteen 2011 saakka.

⁸⁵ Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna. *Arabikevät*. (2012), s. 86-87.

⁸⁶ Libya on öljytuotanto vastaa noin kahta prosenttia koko maailman tuotannosta. Laadultaan öljy on kuitenkin korkealaatuista ja siten helposti jatkojalostettavissa. Vuonna 2010 Libyan öljyn kokonaisviennistä 29% kohdistui Italiaan, 14% Ranskaan, 13% Kiinaan ja 11% Saksaan. Lähde: Swedish Defence Research Agency: *Setting the Stage for the Military Intervention in Libya*, s. 24.

⁸⁷ Ulkopoliittinen instituutti: http://www.fiia.fi/fi/news/1265/miksi_libya_on_niin_tarkea_lansimaille/

3.4 YK:n turvallisuusneuvosto ja Naton toiminta Libyassa

YK:n turvallisuusneuvosto antoi 17.3.2011 Muammar Gaddafin hallituksen vastaisen päätöslauselman YKTN 1973, jolla se valtuutti Naton puuttumaan Libyan sisäisiin asioihin suojelevastuun nimissä. Päätöslauselmaa tukivat Arabiliitto, Afrikan unioni sekä Islamilaisen konferenssin pääsihteeri. Päätöslauselman puolesta äänestivät kymmenen valtiota ja viisi valtiota äänesti tyhjää. Puolesta äänestivät Bosnia-Hertsegovina, Gambia, Etelä-Afrikka, Libanon, Kolumbia, Nigeria, Portugali, Ranska, Iso-Britannia ja Yhdysvallat. Tyhjää äänestivät Brasilia, Intia, Kiina, Saksa⁸⁸ ja Venäjä. Tyhjää äänestäneet maat muun muassa olivat huolissaan mahdollisesta konfliktin pitkittymisestä, alueelta saadusta vähäistä tiedon määrästä ja turvautumista sotilaalliseen voimankäyttöön ylipäänsä.⁸⁹

Turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa YKTN 1973, kohdassa neljä ”*protection of civilians*” todettiin seuraavaa sotilaallisen voimankäytön kannalta seuraavaa:

*“Authorizes Member States that have notified the Secretary-General, acting nationally or through regional organizations or arrangements, and acting in cooperation with the Secretary-General, to take all necessary measures, notwithstanding paragraph 9 of resolution 1970 (2011), to protect civilians and civilian populated areas under threat of attack in the Libyan Arab Jamahiriya, including Benghazi, while excluding a foreign occupation force of any form on any part of Libyan territory, and requests the Member States concerned to inform the Secretary-General immediately of the measures they take pursuant to the authorization conferred by this paragraph which shall be immediately reported to the Security Council.”*⁹⁰

⁸⁸ Saksan äänestyskäyttäytyminen aiheutti paljon keskustelua. Syitä tyhjää äänestämiseen pitää hakea Saksan sisäpolitiikasta. 2011 yli 50% saksalaisista halusi vetää joukot pois Afganistanista, joka oli operaationa käynyt maalle monella tapaa kalliiksi. Äänestämällä tyhjää Saksa halusi välttää tilanteen, jossa se olisi tukenut väliintuloa, mutta ei olisi kuitenkaan osallistunut perustettavaan operaatioon sisäpoliittisista syistä. Lähde: Swedish Defence Research Agency: *Setting the Stage for the Military Intervention in Libya*, s. 27-28.

⁸⁹ YK:n turvallisuusneuvosto: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>

⁹⁰ YK:n turvallisuusneuvosto: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011))

Päätöslauselma on YK:n perustamiskirjan artiklan 42 mukainen, jossa YK varaa mahdollisuuden voimankäyttöön jos sen määräyksiä ei noudateta.⁹¹ Päätöslauselmassa siviilejä päätettiin suojata perustamalla lentokieltoalue Libyaan sekä rajata aseiden vientiä maahan. Lisäksi Libyan valtion varat jäädettiin kansainvälisiltä pankkitileiltä ja maan kokonaistilannetta seuraamaan perustettiin erillinen asiantuntijaryhmä.

YK:n turvallisuusneuvosto toimi pitkälti suojeluvastuuperiaatteen mukaisesti, aivan kuten se oli muutama vuosi aikaisemmin määrittänyt. Turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa oli referoitu alueellisten toimijoiden aikaisemmin tekemiin päätöksiin ja heidän antamaan tukeen toiminnalle. Muammar Gaddafi oli myös saanut aikaa muuttaa tarvittaessa toiminnan suuntaansa.

Turvallisuusneuvosto oli varoittanut Libyaan aikaisemmassa päätöslauselmassaan YKTN 1970⁹², jossa muun muassa tuomittiin väkivallan käyttö ja ilmoitettiin kansainvälisen yhteisön harkitsevan väliintuloa, jos tilanne jatkuu vastaavanlaisena ja siviilien asema jatkaa heikentymistä. Turvallisuusneuvoston päätöslauselma YKTN 1973 oli toimeenpanokäskevä, jolla Libyan itsemääräämisoikeutta omaan alueensa voitiin loukata siviilihenkien suojelemiseksi kaikella tarvittavalla voimalla.

Myöhemmin YK perusti oman operaation tukemaan Libyan jälleenrakennusta ja demokratia-prosessia turvallisuusneuvoston päätöslauselmalla YKTN 2009 syyskuun 16. päivä 2011. Perustetun operaation, UNSMIL:n, tavoitteena oli:

“Decides to establish a United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL), under the leadership of a Special Representative of the Secretary-General for an initial period of three months, and decides further that the mandate of UNSMIL shall be to assist and support Libyan national efforts to:

(a) restore public security and order and promote the rule of law;

⁹¹ YK:n perusasiakirja, Luku VII, Artikla 42: *Should the Security Council consider that measures provided for in Article 41 would be inadequate or have proved to be inadequate, it may take such action by air, sea, or land forces as may be necessary to maintain or restore international peace and security. Such action may include demonstrations, blockade, and other operations by air, sea, or land forces of Members of the United Nations.*

⁹² 26.2.2011.

- (b) *undertake inclusive political dialogue, promote national reconciliation, and embark upon the constitution-making and electoral process;*
- (c) *extend state authority, including through strengthening emerging accountable institutions and the restoration of public services;*
- (d) *promote and protect human rights, particularly for those belonging to vulnerable groups, and support transitional justice;*
- (e) *take the immediate steps required to initiate economic recovery; and*
- (f) *coordinate support that may be requested from other multilateral and bilateral actors as appropriate.”*⁹³

Aikaisempien päätöslauselmien⁹⁴ kieltoja aseiden viennistä ja ilmatilan käytöstä ja valtion varojen jäädytyksestä helpotettiin tukemaan humanitaarisen avun perillepääsyä sekä uuden siirtymäajan hallituksen toimintaa.

Muammar Gaddafin joutui jättämään Tripolin taisteluiden seurauksena ja hänen pakomatkan-
sa päättyi 20.10.2011 synnyinkaupunkiinsa Sitriin. Gaddafia ei toimitettu Haagiin kansainvä-
liseen rikostuomioistuimeen eikä libyalaiseen tuomioistuimeen vastaamaan teoistaan, vaan
kapinalliset teloittivat hänet paikan päällä.⁹⁵ Muammar Gaddafin 42 vuotta kestänyt hallinto-
kausi päättyi.

Naton siviiliensuojeluvastuumandaatti sekä lentokieltoalueen valvonta päättyivät 27.10.2011
Gaddafin kuoleman jälkeen turvallisuusneuvoston päätöslauselmalla YKTN 2016. Suojelu-
vastuun päättäminen on päätöslauselmassa ilmoitettu kohdassa viisi ”*Protection of civilians*”
seuraavasti:

*“Decides that the provisions of paragraphs 4 and 5 of resolution 1973 (2011) shall
be terminated from 23.59 Libyan local time on 31 October 2011.”*⁹⁶

⁹³ YK:n turvallisuusneuvosto: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10389.doc.htm>

⁹⁴ YK:n turvallisuusneuvoston päätökset numero 1970 ja 1973.

⁹⁵ Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna. *Arabikevät*. (2012), s. 89.

⁹⁶ YK:n turvallisuusneuvosto: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10424.doc.htm>

Päätöslauselmassa muistutettiin Libyan kansan vastuuta toimittaa kansainvälisen rikostuomioistuimeen ne henkilöt, jotka ovat syyllistyneet ihmisoikeusrikkomuksiin. Samalla kansainvälinen yhteisö esitti huolensa lasten ja naisten asemasta konfliktin jälkihoidossa sekä alleviivasi kaikkien kansalaisten ihmisoikeuksien kunnioittamista, oli kyseessä sitten maahanmuuttaja tai entisen hallituksen kannattaja.

Yhdysvallat suhtautui aluksi epäilevästi operaatioon. Arabiliiton vaatimus toimenpiteisiin YK:n turvallisuusneuvostossa 12.3.2011 sai Yhdysvallat muuttamaan asennettaan operaatiota suosivaksi.⁹⁷ Kun tarkastellaan länsimaiden toimintaa kriisin yhteydessä, huomataan kuinka nopeasti Gaddafin vastaisiin toimiin ryhdyttiin. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauseلمان YKTN 1973 jälkeen, operaatio *Odyssey Dawn*⁹⁸ perustettiin Yhdysvaltojen johdolla välittömästi. Ranska⁹⁹, Iso-Britannia ja Yhdysvallat aloittivat ilmaiskunsa Libyaan 19.3.2011, vain kaksi päivää päätöslauseلمان julistamisesta.

Nato perusti 25.3.2011 oman operaation vastaamaan Libyan ilmatilan lentokiellon ja asevientikiellon valvonnasta sekä siviilien suojelemisesta. Operaation nimettiin *Unified Protector*:ksi.¹⁰⁰ Operaatioon liittyivät alkuvaiheessa myös Italia, Belgia, Kanada, Tanska, Norja, Espanja ja Qatar. Operaation ollessa kiivaimmillaan koalitio käsitti 19 maata, joista neljä kuului Arabiliittoon.¹⁰¹

Unified Protector-operaatiolla oli kolme tavoitetta, jotka olivat suoraan johdettu turvallisuusneuvoston päätöslauselmasta:

⁹⁷ Swedish Defence Research Agency: *Setting the Stage for the Military Intervention in Libya*, s. 44.

⁹⁸ USA:n puolustusministeriö: <http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=63225>

⁹⁹ Libyan operaatiossa Ranskalla oli merkittävä rooli. Operaatio antoi mahdollisuuden Ranskalle palata Naton ytimeen josta se oli erkaantunut vuosia aikaisemmin. Presidentti Nicolas Sarkozy oli työskennellyt lämmittääkseen suhteita Yhdysvaltoihin. Toiseksi taustatekijäksi voidaan mainita Ranskan ja Iso-Britannian vuonna 2010 allekirjoittamat *The Lancaster House* –sopimukset. Sopimuksissa maat lisäävät puolustuksen ja turvallisuuden alalla yhteistyötään, sisältäen korkean intensiteetin operaatiot joko Naton, EU:n tai YK:n joukoissa. Lähde: Swedish Defence Research Agency: *Setting the Stage for the Military Intervention in Libya*, s. 18.

¹⁰⁰ NATO ja Libya: http://www.nato.int/cps/en/SID-16462893-C3856CA5/natolive/topics_71652.htm

¹⁰¹ Jordania, Marokko, Qatar ja Yhdistyneet arabiemiirikunnat.

- *“Enforcing an arms embargo in the Mediterranean Sea to prevent the transfer of arms, related materials and mercenaries to Libya*
- *Enforcing a no-fly zone to prevent aircrafts from bombing civilian targets*
- *Conducting air and naval strikes against military forces involved in attacks or threatening to attack Libyan civilians and civilian populated areas.”*¹⁰²

Länsimaat eivät halunneet aloittaa Libyassa laajaa maaoperaatiota, vaan pääasiassa operaatio suoritettiin mereltä ja ilmasta. Koalitio halusi vältellä Irakin kaltaista sotilaallista umpikujaa, jossa maajoukot jäisivät kiinni pitkäksi aikaa vastuualuetta rauhoittaessaan. Lisäksi hyvät suhteet Arabiliitioon haluttiin säilyttää.

Operaation alkaessa arveltiin, että edessä saattaa kuitenkin olla pienimuotoisempien, osin salaisten maaoperaatioiden aika. Operaatioiden, joilla ei ole varsinaista YK:n valtuutusta. Länsimaiden tiedustelupalvelut olivat toimineet Libyan kapinallisten hallitsemalla alueella jo jonkin aikaa ennen turvallisuusneuvoston maaliskuista päätöslauselmaa.

Ristiriita päätöslauselman ja operaation välille syntyi siitä, että enää ei tähdätty siviilien suojeeluun, vaan kapinallisten voimien moninkertaistamiseen ja Gaddafin hallinnon kaatamiseen. Yhdysvallat¹⁰³ halusi pysyä operaatiossa taka-alalla sen käynnistyttyä ja jättää päävastuu sen eurooppalaisille kumppaneille.¹⁰⁴

¹⁰² NATO ja Libya: http://www.nato.int/cps/en/SID-16462893-C3856CA5/natolive/topics_71652.htm

¹⁰³ Yhdysvallat siirtyi operaatiossa taka-alalle kymmenen päivän jälkeen. Operaatio ei saanut tukea kansalaisilta ja pelko maajoukkojen sitomisesta taisteluun kasvoi. Yhdysvalloissa heräsi myös pelko, että taistelut kohdistaisi uusia terroristiuhkia maahan. Lähde: Swedish Defence Research Agency: *Setting the Stage for the Military Intervention in Libya*, s. 40-41.

¹⁰⁴ Ulkopoliittinen instituutti: http://www.fiia.fi/fi/news/1166/operaatio_laajenee/

Miksi Nato ylipäättään ryhtyi operaatioon? Natolla ei ole varsinaista doktriinia siviilien suojelemiseen, mutta kokemusta sille on kertynyt aikaisempien vastaavan tyyppisten operaatioiden osalta muun muassa Bosniasta¹⁰⁵ ja Kosovosta¹⁰⁶. Naton kriisinhallintaoperaatiot rakentuvat sen *Non-article 5 -crisis response operations* -konseptiin, joka voidaan perustaa takaamaan rauha ja vakaus tietyille alueille, vaikka itse suojattava alue ei kuuluisi Nato-maihin. Naton Prahan konferenssissa vuonna 2002 päätettiin, että joukot voidaan lähettää sinne missä niille on tarvetta.¹⁰⁷

Nato oli luonteva kumppani suorittamaan operaatio, varsinkin kun YK:n turvallisuusneuvosto oli antanut mandaatin toiminnalle. Iso-Britannian ja Ranskan rooli niin turvallisuusneuvoston pysyväisjäsenenä kuin Naton perustajajäsenmaina, on ollut merkittävä operaation suorittajaa arvioidessa. Vuonna 2010 Nato oli strategisessa konseptissaan määritellyt sen kriisinhallinta-konseptin vastaamaan kokonaisturvallisuuden käsitettä seuraavasti:

*“NATO will therefore engage, where possible and when necessary, to prevent crises, manage crises, stabilize post-conflict situations and support reconstruction.” It also encourages a greater number of actors to participate and coordinate their efforts and considers a broader range of tools to be used. More generally, it adopts a comprehensive, all-encompassing approach to crisis management that goes hand-in-hand with greater emphasis on training, developing local forces and enhancing civil-military planning and interaction”*¹⁰⁸

Naton kannalta tarkasteltuna Libyan operaatio vastasi hyvin sen edellisenä vuonna tarkentamaa strategiaa. Libyassa sotilasliitto suoritti 26 000 taistelulentoa, joista 42 prosenttia oli kohdistettu sotilaallisiin kohteisiin iskemiseen. Noin 6 000 sotilaallista kohdetta tuhottiin. Koalitio suoritti myös 300 alustarkastusta ja 11 alusta käännytettiin pois Libyan aluevesiltä. Operaatioon osallistui noin 8 000 sotilasta, 250 lentokonetta ja 21 laivaa. Viimeinen Naton taistelulento suoritettiin YK:n turvallisuusneuvoston asettaman määräajan mukaisesti 31.10.2011, operaatio oli tuolloin kestänyt 222 päivää.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Vuonna 1995.

¹⁰⁶ Vuonna 1999.

¹⁰⁷ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 190-191.

¹⁰⁸ NATO ja kriisinhallinta: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49192.htm?selectedLocale=en

¹⁰⁹ NATO ja Libya: http://www.nato.int/cps/en/SID-16462893-C3856CA5/natolive/topics_71652.htm

Noin 30 000 ihmisen arvioidaan kuolleen Libyan kriisin seurauksena.¹¹⁰ Kuinka paljon se olisi vaatinut uhreja, jos Gaddafin toimintaan ei olisi puututtu? Sitä on mahdoton arvioida. YK:n turvallisuusneuvoston kokouksessa 16.9.2011 Libyan väliaikaishallituksen edustaja Ibrahim Dabbashi¹¹¹ kiitti kaikkia operaatioon osallistuneita maita Libyan siviilien suojelemisesta ja tuhansien ihmishenkien säästämistä. Operaation jälkeen kansainvälisessä yhteisössä heräsi keskustelu siitä ylittikö koalitio YK:n sille antaman valtuutuksen sotilaallisen voimankäytössä.

3.5 Norsunluurannikon valtakamppailu

Libyan kriisin kanssa samaan aikaan nousi kansainväliselle yhteisölle toinenkin kriisi selvitettäväksi. Norsunluurannikolla siviilit joutuivat kärsimään valtiovallinnon takia ja kriisi uhkasi nopeasti levitä pakolaisaaltona naapurimaihin, lähinnä Liberiaan ja Ghanaan. Toisin kuin Libyassa, Norsunluurannikolla kriisi oli ollut kytemässä jo pidemmän aikaa ja maassa oli jo YK:n lähettämiä rauhanturvaajia.

Norsunluurannikkoa vuoden 1960 itsenäistymisen jälkeiset 33 vuotta hallinnut presidentti Félix Houphouët-Boigny, jäi historiaan kiisteltyä hahmona. Hän oli onnistunut kehittämään valtion taloutta ja säilyttämään maassa vakaat olosuhteet, kuitenkin samalla hallintoa syytettiin korruptoituneeksi ja nepotistiseksi. Houphouët-Boigny kuoleman jälkeen maan poliittinen ilmapiiri muuttui täysin.

Vuonna 1999 sotilaat kaappasivat vallan ja järjestivät vastentahtoisesti vapaat vaalit seuraavana vuonna. Vaalikilvassa ehdokkaat käyttivät etnisiä, uskonnollisia ja alueellisia eroja oman poliittisen asemansa edistämiseen. Etninen syrjintä oli yksi vuonna 2002 syttyneen sisällissodan syistä. Norsunluurannikon pohjoisosien kapinalliset vaativat muslimeille enemmän vaikutusvaltaa maan politiikkaan. Kapinallisten mukaan muslimeja oli aikaisemmin sorrettu.¹¹²

¹¹⁰ Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna. *Arabikevät*. (2012), s. 87.

¹¹¹ Libyalainen diplomaatti ja maan pitkäaikainen YK-edustaja.

¹¹² Ulkoministeriön kehitysviestintä: <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=41003>

Norsunluurannikon konfliktia on selvitetty Afrikan unionin ja YK:n toimesta vuodesta 2004 alkaen ja maassa toimi YK:n rauhanturvaoperaatio.¹¹³ Ranska lähetti maahan omia joukkojaan suojelemaan noin 15 000 kansalaistaan ja omia taloudellisia etujaan. Rauhanneuvotteluissa sovittu presidentinvaalit saatiin viimein pidettyä vuoden 2010 lopussa, pitkän odottamisen jälkeen.

Presidentinvaalien voittaja ei selvinnyt ensimmäisellä kierroksella, ja toinen kierros käytiin marraskuun 2010 lopulla entisen pääministerin Alassane Ouattaran sekä istuvan presidentin Laurent Gbagbon välillä. Keskusvaalilautakunnan mukaan Ouattara sai äänistä yli 54 prosenttia. Vaalit olivat YK:n tarkkailijoiden mukaan demokraattiset ja rauhalliset satunnaisesta väkivallasta huolimatta, ja kansainvälinen yhteisö pitikin Ouattaraa laillisena presidenttinä.¹¹²

Vaalien toivottiin edistävän kahtiajakautuneen maan yhtenäisyyttä. Toisin kuitenkin kävi. Gbagbon kannattajat väittivät, että kapinalliset peukaloivat pohjoisessa hallitsemillaan alueilla vaalitulosta Ouattaran hyväksi. Perustuslakituomioistuin mitätöi äänet, ja Gbagbo julistettiin vaalien voittajaksi asevoimien tukiessa häntä.

Norsunluurannikolla oli vuoden 2010 lopussa kaksi presidenttiä, joista kumpikin oli nimennyt oman hallituksensa. Ouattara oli jäänyt pääkaupunki Abidjanissa olevaan hotelliin, jossa 800 YK:n rauhanturvaajaa suojelivat häntä. Vuoden 2011 aikana käytiin lyhyt sisällissota, jossa vastakkain olivat Gbagbon joukot etelässä ja pohjoisen alueen Ouattaran kannattajat. Kriisi sai aikaan miljoonan ihmisen pakolaisvirran. Huhtikuun 2011 aikana uutiset molempien osapuolten tekemistä veritöistä ympäri maata yleistyivät ja väkivaltaisesti kuoli noin 3 000 ihmistä. Kriisi vaati selvittääkseen kansainvälistä puuttumista maan sisäisiin asioihin.¹¹²

Gbagbo pidätettiin huhtikuun 11. päivä 2011 Ouattaran joukkojen hyökätessä hänen asunnolleen. Ouattaran perusti YK:n pääsihteerin toiveesta heti totuuskomission tukemaan maan jälleenvakauttamista ja estämään kostotoimet Gbagbon kannattajiin.¹¹⁴

¹¹³ United Nations Mission in Côte d'Ivoire (UNOCI).

¹¹⁴ ICRtoP: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-ivory-coast>

3.6 YK:n turvallisuusneuvoston ja YK-operaatio Norsunluurannikolla

YK:n turvallisuusneuvosto oli pitkään tarkkaillut Norsunluurannikon tilannetta. Helmikuun 16. päivänä 2011 turvallisuusneuvosto jatkoi naapurimaasta Liberiasta Norsunluurannikolle siirrettyjen lisärauhanturvaajien¹¹⁵ mandaattia kolmella kuukaudella. Samalla turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa YKTN 1968 vedotaan osapuoliin ratkaisun löytämiseksi. Päätöslauselmassa ilmoitetaan kolmen jalkaväkikomppanian ja helikopteryksikön, joka sisältää yhteensä viisi kopteria, siirrosta yli rajan tukemaan alueella olleita UNOCI:n rauhanturvaajia. YK:n tiedotteessa ei ole mainintaa turvallisuusneuvoston äänestyksestä tai erimielisyyksistä päätöslauselman suhteen.¹¹⁶

Turvallisuusneuvosto päätti toimenpiteistä 30.3.2011 pidetyssä kokouksessaan. Päätöslauselmassa YKTN 1975 kohdistetaan vastatoimet Gbagboa ja hänen lähipiiriään vastaan. Afrikan unioni oli yrittänyt sovittaa tilannetta ennen päätöslauselmaan, mutta Gbagbo ei ollut suostunut neuvottelupöytään ja luopumaan vallasta. Vaalituloksen oli myös vahvistanut Länsi-Afrikan talousliitto, joka myös vaati presidentti Gbagbon eroa. Päätöslauselmassa annetaan mandaatti voimankäytölle seuraavasti:

“6. Recalls its authorization and stresses its full support given to the UNOCI, while impartially implementing its mandate, to use all necessary means to carry out its mandate to protect civilians under imminent threat of physical violence, within its capabilities and its areas of deployment, including to prevent the use of heavy weapons against the civilian population and requests the Secretary-General to keep it urgently informed of measures taken and efforts made in this regard;

7. Calls upon all parties to cooperate fully in the operation of UNOCI and French forces which support it, in particular by guaranteeing their safety, security and freedom of movement with unhindered and immediate access throughout the territory of Côte d’Ivoire, to enable them to fully carry out their mandate.”¹¹⁷

¹¹⁵ United Nations mission in Liberia (UNMIL).

¹¹⁶ YK:n turvallisuusneuvosto: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10176.doc.htm>

¹¹⁷ YK:n turvallisuusneuvosto: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10215.doc.htm>

Päätöslauselmassa vedotaan Norsunluurannikon asevoimiin, että ne luopuisivat väkivallasta ja ryhtyisivät suojelemaan siviileitä ja pidättämään ne henkilöt, jotka ovat syyllistyneet rikoksiin ihmisyyttä vastaan. Turvallisuusneuvosto äänesti päätöslauselmasta ja kaikki jäsenmaat tukivat päätöslauselmaa.

Monet maat ilmaisivat huolensa humanitaarisesta tilanteesta sekä kiittivät Afrikan unionia ja Länsi-Afrikan talousliittoa työstä, jonka ne olivat tehneet kriisin selvittämiseksi. Intia ilmaisi huolensa sotilaallisen voimankäytöstä sekä kiireestä, jolla ratkaisu pyrittiin löytämään. Intian mielestä sotilaallisen voimankäyttötapauksissa, pitäisi joukkoja luovuttaneiden maiden kanssa aluksi konsultoida ennen kuin toimeenpanosta voidaan päättää.¹¹⁷

3.7 Suojeluvastuuperiaatteen kehittäminen ja ylläpito

3.7.1 Valtiolliset toimijat

Libyan ja Norsunluurannikon kriisien jälkeen Brasilia esitti 9.11.2011 avoimen kirjeen YK:n pääsihteerille. Kirjeessä Brasilia halusi julkituoda huolensa sotilaallisen voimankäytöstä osana suojeluvastuuperiaatetta. Korostaakseen asiaansa oli Brasilia nimennyt ehdotuksensa *Responsibility while Protecting* -konseptiksi¹¹⁸. Käytännössä konseptissa ei ole suuriakaan eroja vuonna 2005 hyväksytyyn suojeluvastuuperiaatteeseen. Brasilian ehdotuksessa on vain määritelty hieman tarkemmin voimankäytösäännöt:

“d) The authorization for the use of force must be limited in its legal, operational and temporal elements and the scope of military action must abide by the letter and the spirit of the mandate conferred by the Security Council or the General Assembly, and be carried out in strict conformity with international law, in particular international humanitarian law and the international law of armed conflict;

(e) The use of force must produce as little violence and instability as possible and under no circumstance can it generate more harm than it was authorized to prevent;

¹¹⁸ Lyhenne: RwP

(f) *In the event that the use of force is contemplated, action must be judicious, proportionate and limited to the objectives established by the Security Council.*”¹¹⁹

Ehdotuksessaan Brasilia painottaa vielä annetun mandaatin tarkempaa valvontaa turvallisuusneuvostolta. Brasilian ehdotus ei ollut yllätys. Maa oli turvallisuusneuvoston vaihtuvaisjäsenenä äänestämässä päätöslauselmista YKTN 1970 ja 1973. Toimeenpanopäätöslauselman YKTN 1973 osalta Brasilia äänesti tyhjää ja totesi kannanotossaan, että sotilaallisella voimalla voidaan helposti tehdä enemmän vahinkoa kuin hyvää siviiliväestön auttamiseksi.¹²⁰ Norsunluurannikon toimeenpanopäätöslauselman YKTN 1975 osalta Brasilia äänesti päätöslauselman puolesta, mutta esitti huolensa siitä, että rauhanturvaajat eivät saa joutua sodan osapuoliksi ja että sen on pysyttävä puolueettomana.¹¹⁷

Valtiolliset toimijat voivat edistää suojeluvastuun kehittämistä ja tietoisuuden levittämistä aiheesta. Vuosittaisen YK:n yleiskokouksen yhteydessä on *Global Centre for the Responsibility to Protect* -kansalaisjärjestö¹²¹ järjestänyt ministerikokouksen suojeluvastuuperiaatteen kehittämiseksi. Kokouksen isäntänä toimii YK:n pääsihteeri tai hänen sijaisensa. Kokouksia on järjestetty vuodesta 2008 alkaen.¹²²

Suojeluvastuuperiaatteen soveltamisesta on hyvä keskustella valtiollisella tasolla, jotta yhteiset pelisäännöt löytyisivät kriisien kohdatessa. Periaatteen yksi kulmakivistä on ennaltaehkäisy. Tätä tehtävää eivät valtiolliset toimijat voi yksin hoitaa, vaan tarvitaan myös puolueettomien kansalaisjärjestöjen tukea. Kohdevaltio, joka sortaa kansalaistensa perusoikeuksia, tuskin tulee ilmoittamaan väärinkäytöksistään julkisesti kansainväliselle yhteisölle. Tätä seuranta- ja raportointityötä varten tarvitaan ei-valtiollisia toimijoita.

3.7.2 Kansainväliset kansalaisjärjestöt ja ajatushautomot

Valtioiden lisäksi alueelliset toimijat kuten Euroopan unioni, Afrikan unioni tai Arabiliitto on keskeisessä roolissa suojeluvastuuperiaatteen soveltamisessa. YK:n rinnalla on myös monikansallisia organisaatioita, joilla on vaikutusta suojeluvastuuseen.

¹¹⁹ YK:n 66. yleiskokous: <http://www.un.int/brazil/speech/Concept-Paper-%20RwP.pdf>

¹²⁰ YK:n turvallisuusneuvosto: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>

¹²¹ Lyhenne: GCR2P

¹²² GCR2P: http://www.globalr2p.org/our_work/annual_r2p_ministerial_meeting

Muun muassa Maailmanpankkiin kuuluvat Kansainvälinen jälleenrakennus- ja kehittämispankki ja Kansainvälinen kehitysjärjestö voivat olla suuressa roolissa kriisien ennaltaehkäisyssä ja jälleenrakennusvaiheissa.

Gareth Evansin mukaan poliitikot eivät voi sivuuttaa kansalaisjärjestöjä maailmanpoliittisesta keskustelusta, koska ne ovat kasvaneet merkittäväksi tekijäksi maailmalla. Noin 40 000 kansalaisjärjestöä toimii kansainvälisesti, vaikkakin niiden koko, kapasiteetti ja vaikutusmahdollisuudet vaihtelevat suuresti. Rauhan ja turvallisuuden alalla kansalaisjärjestöt ja voittoatuottamattomat instituutiot voidaan jakaa neljään eri rooliin: *ajatushautomoihin, tutkimuslaitoksiin, toimintaperiaatefoorumeihin ja kampanja- sekä etujenvälontaryhmiin.*¹²³

Suojeluvastuuperiaatteen ympärille on muodostunut joukko tutkimuslaitoksia ja ajatushautomoita, joiden etuna on niiden poliittinen sitoutumattomuus ja vapaus työskennellä ilman valtiollista intressiä. *International Crisis Group*¹²⁴ on esimerkkitapaus suojeluvastuuperiaatteen ympärille muodostuneesta ryhmästä. Siitä on muodostunut yksi maailman johtavista itsenäisistä tutkimuslaitoksista, jonka tehtävänä on koota ennakkotietoa mahdollisista kriiseistä valtioiden päätöksen teon tueksi. Henkilökuntaa tutkimuslaitoksessa on 140 henkeä yli 50 eri kansallisuudesta.¹²⁵

Muita vastaavanlaisia ryhmiä ovat *International Coalition for the Responsibility to Protect*¹²⁶ sekä jo aikaisemmin materiaalissa mainittu *GCR2P*. Ryhmien toimintaan analyysien lisäksi, kuuluu seminaarien ja työpajojen järjestämistä sekä julkaisutoiminta.

ICG oli seurannut Libyan tilannetta jo vuodesta 2004 saakka ja julkaisseet aiheesta heinäkuun 2013 mennessä yli 40 raporttia.¹²⁷ Kriisin syttymisen aikaan 22.2.2011, ICG kirjoitti lehdistötiedotteessaan seuraavaa:

¹²³ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 194-198.

¹²⁴ Lyhenne: ICG.

¹²⁵ Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect*. (2008), s. 199.

¹²⁶ Lyhenne: ICRtoP.

¹²⁷ International Crisis Groupin tietokanta: <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/crisiswatch/crisiswatch-database.aspx?CountryIDs={28685262-BE79-473E-B18E-ED22761A0F17}#results>

*”With credible reports of concerted deadly attacks against civilians committed by Libyan security forces, including the use of military aircraft to indiscriminately attack demonstrators, the international community must respond immediately.”*¹²⁸

Tiedotteessa ryhmä vaati muun muassa lentokieltoalueen perustamista Libyaan sekä aseiden-vientikieltoa maahan. Lisäksi ryhmä vaati kansainvälistä rikostutkimusta tapahtuneiden ihmisoikeuksien loukkausten johdosta, mutta se ei vaatinut sotilaallista interventiota Libyaan. Kriisin aikana ICG raportoi kuukausitasolla Libyaassa tapahtuneista muutoksista, mutta se ei ottanut kantaa Naton mandaatin mahdolliselle ylitykselle, vaikka esimerkiksi vuoden 2011 toukokuun koosteessa mainitaan seuraavaa:

*“NATO airstrikes against govt infrastructure increased; reports said bombing 24-25 May, targeting Muammar Qaddafi’s Tripoli compound, heaviest yet. Russia initially claimed attacks on Tripoli “gross violation” of UNSC civilian protection mandate, later month joined calls for Qaddafi’s departure.”*¹²⁹

Norsunluurannikon tilanneesta ICG teki vuosina 2003-2011 neljätoista raporttia. Vaalien jälkeisen sekasorron yhteydessä ryhmä suosittelee YK:n jäsenmaille ja turvallisuusneuvostolle 3.3.2011 muun muassa seuraavaa:

“7. Fully support the UN Operation in Côte d’Ivoire (UNOCI); encourage it to fulfil its mandate by all necessary means and urge France’s Licorne force to fully support UNOCI.

8. Ask the UN panel of experts on Côte d’Ivoire to give the sanctions committee a new list of Ivorians who should be subject to individual sanctions, as well as the names of individuals and legal entities providing financial support to the Gbagbo regime since December 2010.

¹²⁸ International Crisis Groupin lehdistötiedote: <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/media-releases/2011/immediate-international-steps-needed-to-stop-atrocities-in-libya.aspx>

¹²⁹ International Crisis Groupin tietokanta: <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/crisiswatch/crisiswatch-database.aspx?CountryIDs={28685262-BE79-473E-B18E-ED22761A0F17}#results>

9. *Request the Secretariat to immediately begin talks with political and military authorities of ECOWAS regarding deployment of an ECOWAS-led military mission.*

10. *Refrain from positions not supportive of African action to resolve the crisis and protect civilians.”*¹³⁰

¹³⁰ International Crisis Groupin lehdistötiedote: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/west-africa/cote-divoire/171-cote-divoire-is-war-the-only-option.aspx>

4 ANALYYSI

4.1 Suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheet ja diskurssien teemat

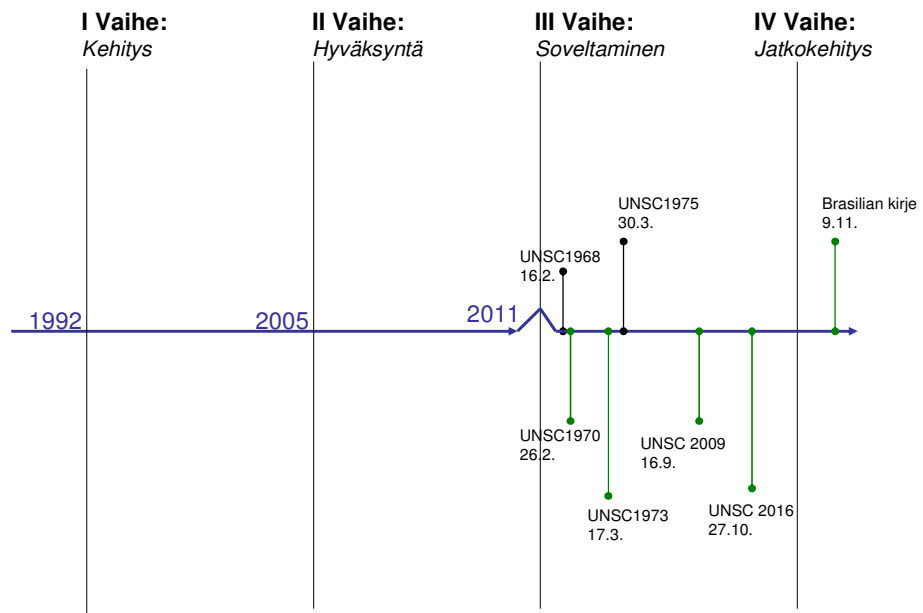
Suojeluvastuuperiaatteen sisältöanalyysia varten on hyvä hahmottaa periaatteen soveltamisen kannalta sen keskeisimmät kehitysvaiheet. Nämä vaiheet voidaan määrittää YK:n pääsihteerin, YK:n yleiskokouksen ja YK:n turvallisuusneuvoston tekemien päätösten tai toimeksiantojen perusteella. Vaiheita voidaan määrittää neljä kappaletta.

Kehitysvaihe. Suojeluvastuuperiaatteen kehittäminen voidaan katsoa alkaneen 1990-luvun alussa kylmän sodan päättymisen jälkeen. Tuolloin kaksinapaisen maailmankuvan hajottua, syntyi valtioiden sisäisiä kriisejä, joissa usein oli kyse vanhoista etnisistä kiistoista. Alkaneella kehitystyöllä pyrittiin löytämään ratkaisu siviilien suojelemiseksi vaarantamatta kuitenkaan valtioiden suvereniteettia. Keskustelun avaajana toimi silloinen YK:n pääsihteeriksi Kofi Annan.

Hyväksyntä- ja soveltamisvaiheet. Kehitystyön voidaan katsoa päättyneen vuonna 2005, jolloin YK:n yleiskokous hyväksyi suojeluvastuuperiaatteen ja myöhemmin sen määritelmän. Suojeluvastuulausekkeen soveltaminen voidaan katsoa alkaneen vasta vuonna 2011, jolloin sitä sovellettiin käytäntöön koko laajuudessaan, sisältäen myös sotilaallisen voimankäytön. Käytäntöön soveltamisesta päätti YK:n turvallisuusneuvosto.

Jatkokehitysvaihe. Libyan ja Norsunluurannikon kriisien jälkeen Brasilian esittämien parannusehdotusten voidaan katsoa avanneen suojeluvastuuperiaatteen jatkokehittämisen. Brasilia esitti ehdotuksensa virallisesti YK:n pääsihteerille.

Seuraavassa kuvaajassa on koostettu suojeluvastuuperiaatteen vaiheet 1990-luvun alusta vuoden 2011 loppuun saakka. Kuvaajaan on myös lisätty keskeisimmät YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat päivämäärineen Libyan ja Norsunluurannikon kriisien osalta. Kaaviossa aikaulottuvuus etenee vasemmalta oikealle ei-lineaarisesti.

Kuva 3: Suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheet

Analyysi on suoritettu sisältöanalyysiin avulla lähestyen tutkimusaihetta deduktiivisesti. Käytännössä tämä on tarkoittanut suojeluvastuuperiaatteen muodostaman kokonaisuuden purkamista pienempiin osakokonaisuuksiin. Suojeluvastuuperiaatteen ympäriltä on pyritty hahmotamaan teemoja, jotka ratkaisevasti liittyvät aiheen tematiikkaan ja ovat nousseet käytyjen keskustelujen ikään kuin otsikoiksi tai päähuolenaiheiksi.

Seuraavat neljä eri diskurssia ovat tutkijan oma tulkinta keskustelujen teemoista, joita suojeluvastuuperiaatteen ympärillä on käyty. Jakoon on päädytty perehtymällä suojeluvastuuperiaatteen historiaan ja kehitysprosessin vaiheisiin. Seuraavassa on esitelty diskurssien teemoittelun perusteet, itse diskurssit on kuvattu luvun lopussa tarkemmin.

1990-luvun alussa keskustelua kuvasi englantilaisen koulukunnan pluralismi-solidarisminen keskustelu, jossa toinen linja painotti *valtion suvereniteettia* ja toinen *ihmisoikeuksia*. Tämä jako on ollut läsnä koko suojeluvastuuperiaatteen elinkaaren ajan keskustelujen pohjana luoden kaksi perusteemaa suojeluvastuuperiaatteen ympärille.

Näiden kahden perusteeman tai diskurssin takana voidaan katsoa olevan YK. Kofi Annan totesi, että oli YK aivan liian pitkään ollut valtiollisten etujen suojelija, unohtaen yksilöiden edut ja oikeudet. 1990-luvun etnisiin ryhmiin kohdistuneet väkivallan teot nousivat nopeasti huomionkohteeksi tehokkaan uutisoinnin ja median vaikutuksella. Kansalaisaktivismi, länsimaisten valtiollisten toimijoiden ohella, vaati YK:ta huomioimaan paremmin ihmisoikeudet toiminnassaan. Alueellisista toimijoita EU ja Afrikan unioni ovat olleet tukemassa ihmisoikeuskeskustelua suojeluvastuuperiaatteen ympärillä. Molemmilla mantereilla todistettiin 1990-luvulla tapahtuneita etnisiä kansanmurhia YK:n käytännössä voimattomana vierestä seuraten.

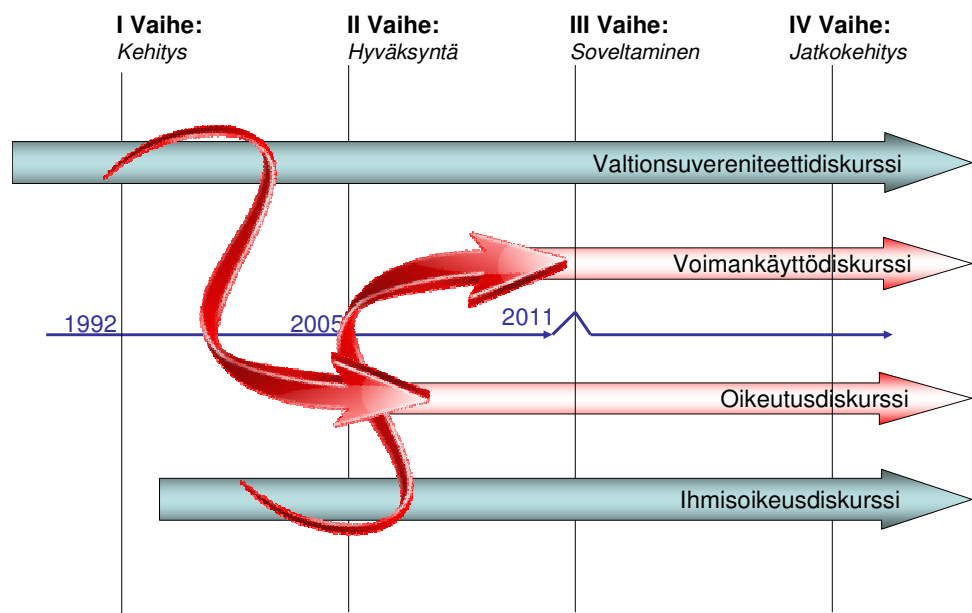
Suojeluvastuuperiaatteen käytäntöön soveltamisen yhteydessä voidaan alkuperäisestä kaksijaokoisesta keskustelusta erottaa kaksi uutta keskustelun suuntaa, jotka kuitenkin alkuperiltään liittyvät aiheen perusteemoihin. *Oikeutusdiskurssi* on syntynyt samaan aikaan kuin suojeluvastuuperiaate ja vuosien saatossa keskustelu on muuttunut melkoisesti. Keskustelun alkua kuvasi pelko kolonialismin paluusta maailman politiikkaan. Hyväksyntävaiheen jälkeen keskustelu muuttui. Alueellisten toimijoiden sitouttaminen suojeluvastuuperiaatteen soveltamisprosessiin käänsi vanhat vastustajat periaatteen kannattajiksi.

Oikeutusdiskurssi perustuu valtiosuvereniteettidiskurssiin. Valtiosuvereniteettikeskustelun voidaan ajatella nauttivan YK:n perusasiakirjan mukaista, kansainvälisen oikeuden hyväksymää juridista valtiollista koskemattomuutta. Oikeutusdiskurssin ero valtiosuvereniteettidiskurssiin onkin juuri sen oikeudellinen asema. Oikeutusdiskurssissa ei käydä keskustelua juridisesta asemasta, vaan oikeutuksesta hyväksyttävään toimintaan.

Viimeinen tema, joka on syntynyt suojeluvastuuperiaatteen ympärille, on käytännön soveltamisen jälkeen syntynyt *voimankäyttödiskurssi*. Tätä keskustelua on ylläpitänyt erityisesti Brasilia, Venäjä ja Intia. Kiina on myötäillyt edellisten maiden päätöksiä äänestämiskäyttäytymisellään YK:n turvallisuusneuvostossa. Venäjä arvosteli Libyan kriisin yhteydessä Naton lentokieltoalueen toteuttamiseen liittyneitä toimia. Venäjän tulkinnan mukaan Nato tuki toiminnallaan hallitusta vastustavia opposition aseellisia joukkoja. Libyan kriisin jälkeen Brasilian esittämä uusi konsepti suojeluvastuuperiaatteen soveltamisesta, voidaan katsoa myös ylläpitävän voimankäyttödiskurssia. Brasilian ehdotus perustui ajatukseen, jossa intervention suorittaja ei voi käyttää voimankäytöltään samoja keinoja kuin kohdemaan kansalaisia väärinkohtelevat joukot.

Voimankäyttödiskurssi puolestaan perustuu ihmisoikeusdiskurssiin. Sen voidaan ajatella syntyvän niistä voimankäytön keinoista, joita intervention suorittaja käyttää kohdemaassa ja operaatiossaan. Sotilaallinen voimankäyttö perustuu uhkakuvaan vastustajasta, joka operaation johdolla on. Suojeluvastuuta sovellettaessa näyttääkin olevan ratkaisevaa, että sotilaallista voimaa ei kuitenkaan käytetä enempää kuin se mitä vastapuoli. Miksi voimakäyttödiskurssin katsotaan perustuvan ihmisoikeusdiskurssista? Kysymykseen voisi vastata esimerkiksi Libyasta. Eikö Gaddafin turvallisuusjoukoissa palvelleiden ihmisoikeudet ole samanvertaiset kuin opposition taistelijoiden?

Edellä mainitulla keskustelujen teemoittelulla on pyritty luomaan loppuasetelma, jolla voidaan vapaasti tarkastella suojeluvastuuperiaatteen soveltamisen kansainvälisen politiikan ulottuvuuksia, sitomatta liikaa ajatuksia aiheen perusteeman ympärille. Oheiseen kuvaajaan on suojeluvastuuperiaatteen vaiheistuksen lisäksi kuvattu diskurssiteemat. Kuvaajan tavoitteena on havainnollistaa diskurssien syntyajankohta ja niiden välinen korrelaatio.

Kuva 4: Suojeluvastuuperiaatteen diskurssien teemat

4.2 Valtion suvereniteettidiskurssi

Suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheen aikana ilmeni selvästi, kuinka tärkeä asia valtion itsemääräämisoikeus oli esimerkiksi Afrikan maille. Nämä maat pelkäsivät joutuvansa jälleententisten emämaiden jyräämiksi, nyt vain uudella perusteella. Afrikan maiden demokraattinen kehitys on edennyt hyvin mutta huonojakin esimerkkejä löytyi, lähinnä Sahelin alueelta ja sen eteläpuolelta. Uhka ulkopuolisen tahon väliintuloon oli siis, jos ei nyt todellinen, niin ainakin mahdollinen.

Perinteisesti pienien maiden ulkopolitiikka on korostanut kansainvälisen lakien ja sopimuksen sitovuutta ja korostaneet kansainvälisten toimijoiden toimintakykyä.¹³¹ Juuri kansainväliset lait, käytännössä YK:n peruskirja, suojaa valtioiden koskemattomuuden. Afrikan maat näkivät kansainvälisen oikeuden puuttua maiden sisäisiin asioihin uhaksi omalle itsemääräämisoikeudelleen.

Vuoden 1994 Ruandan kansanmurhalla on ollut vaikutusta Afrikan maiden mielipiteen muuttamiseen, varsinkin kun kansainvälisen yhteisön panos kriisin ratkaisemiseksi jäi vähäiseksi. Libyan ja Norsunluurannikon kriiseissä Afrikan unioni oli jo suosittlemassa väliintuloa, paljon oli ehtinyt muuttua vajaassa 20 vuodessa.

Valtion suvereniteettia on voimakkaimmin puolustanut Bric-maat¹³². Käytännössä tämä on ilmennyt vasta suojeluvastuuperiaatteen käytännön soveltamisvaiheen aikana ja sen jälkeen. Vaikka nämä maat ovat äänestäneet tyhjää Libyan operaation osalta ja tukivat operaatiota Norsunluurannikon kriisien osalta, eivät turvallisuusneuvoston pysyväisjäsenet ole kuitenkaan kaataneet ehdotuksia veto-oikeudellaan.

¹³¹ Visuri, Pekka. *Turvallisuuspolitiikka ja strategia*. (1997), s. 220.

¹³² Brasilia, Venäjä, Intia ja Kiina.

Kritiikki onkin esitetty päätöslauselmaaäänestysten yhteydessä sekä Libyan intervention käynnistyttyä. Voimakkaimmin kantaa on ottanut Venäjä, joka muun muassa syytti Natoa kapinallisten tukemisesta ja YK:n mandaatin ylittamisestä. Venäläinen politologi Jevgeni Mintšenko¹³³ onkin todennut Venäjä olevan kansainvälisen oikeuden viimeinen tukipylväs. Mintšenkön mukaan Venäjän presidentti Medvedev tuli petetyksi lännen toimesta Libyan kriisin yhteydessä. Koalition tuki oppositiolle oli laajamittaista ja sen katsottiin loukkaavan turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa sekä valtion itsemääräämisoikeutta.¹³⁴

Venäjä ei kuitenkaan ole yksin puolustamassa kansainvälisiä oikeuksia, vaikka toteakin olevansa viimeinen. Brasilia lähestyi YK:n pääsihteerin suojeluvastuuperiaatteen käytännön kokemusten jälkeen. Mistä Brasilian ehdotuksessa on oikein kyse? Yhden tulkinnan mukaan, RWP-konseptissa on vain Brasilian halu nostaa sen omaa profiiliaan maailmanpolitiikassa ja erityisesti Latinalaisessa Amerikassa.¹³⁵ Tulkinta vaikuttanee oikealta, koska alkuperäisessä ICISS:n raportissa voimankäytön säännöksiin oli syvällisesti paneuduttu ja siinä suhteessa Brasilian ehdotus ei tuonut mitään uutta keskusteluun.

Samoilla linjoilla on ICRtoP, joka toteaa ehdotuksen olleen lähinnä retorinen muutos vailla käytännön soveltuvuutta. ICRtoP myöntää, että Brasilian ajatus on jalo ja että asiaa kannattaisi viedä eteenpäin kansainvälisessä keskustelussa, mutta ihmettelee samalla miksi vain vuosi ehdotuksen jälkeen Brasilia on poistanut RWP-konseptin kehityksen omasta kansallisesta ohjelmastaan.¹³⁶

Kuinka valtiosuvereniteettidiskurssi on kehittynyt? Sen voisi sanoa muuttaneen muotoaan sekä valtiollisten roolituksien muuttuneen. Suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheessa globaalin etelän maat tukivat voimakkaasti suvereniteettidiskurssia. Käytännön soveltamisvaiheen alkaessa nämä maat ovat siirtyneet tukemaan yksilöoikeuksia ja jopa suosittelleet suojeluvastuuperiaatteen soveltamista.

¹³³ Venäjän poliittisen asiantuntemuksen kansainvälisestä instituutista.

¹³⁴ Helsingin Sanomat. *Vaurastunut Venäjä vartio reviiriään*. 29.9.2013.

¹³⁵ Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna. *Arabikevät*. (2012), s. 170.

¹³⁶ IRCtoP: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/178-other-rtop-concerns/4915-jennifer-welsh-patrick-quinton-brown-and-victor-macdiarmid-ccr2p-brazils-responsibility-while-protecting-proposal-a-canadian-perspective>

Suojeluvastuuperiaatteen käytäntöön soveltaminen on kuitenkin herättänyt uudenlaista vastustusta ja uusia valtiosuvereniteettidiskurssin puolustajia. Vaikka Bric-maat eivät suoranaisesti ole Libyan ja Norsunluurannikon tapauksissa estäneet operaatioihin ryhtymistä, ovat ne esittäneet kritiikkiä toteutustavasta. Suvereniteettidiskurssin voisi nähdä vahvistuneen ensimmäisten käytännön sovelluksien jälkeen. Valtion sisäisillä asioilla on voimakkaampi suoja vuonna 2014 kuin esimerkiksi 2010. Miksi näin?

Suojeluvastuuperiaatteen soveltaminen, antaa mahdollisuuden nouseville kansantalouksille jarruttaa länsimaiden hegemoniaa maailmanjärjestyksessä. Vanhojen siirtomaiden huoli omasta itsemääräämisoikeutuksesta onkin muuttunut moninapaisen maailmanjärjestelmän valtakamppailun huoleksi. Valtion suvereniteettidiskurssi on saanut pluralistisia tulkintoja, jotka kunnioittavat valtion itsemääräämisoikeutta, kuitenkin ymmärtäen moraaliset ja lailliset sidokset yhteisiin normeihin.

Vuosi 2011 oli harvinainen vuosi turvallisuusneuvostossa, koska silloin pysyväis- ja vaihtuvaisjäsenistöstä muodostui myös Bric-maiden edustus. Jatkossa Bric-maiden suvereniteettidiskurssin puolustusta ajanee Venäjä ja Kiina. Juuri tästä syystä suojeluvastuuperiaate on saanut kritiikkiä osakseen. Osa kriitikoista väittää suojeluvastuulausekkeella olevan kaksoisstandardit. He kysyvät, voisiko Venäjä tai Kiina tulla suojeluvastuuperiaatetta sovellettavaksi kohdemaaksi? Voisiko näiden maiden ihmisoikeuksien tilanne heikentyä niin, että suojeluvastuulauseketta jouduttaisiin soveltamaan.¹³⁷

4.3 Ihmisoikeusdiskurssi

Suojeluvastuuperiaate koskee siviiliväestön suojelemista kansanmurhalta, etniseltä puhdistukselta, rikoksilta ihmisyyttä vastaan tai sotarikoksilta, ja siksi tämä teema on nimetty yleistäen ihmisoikeusdiskurssiksi. Diskurssia pitää lähestyä liberalistisesta sekä solidaristisessa näkökulmista, jolloin ihmisoikeuskysymykset voidaan nostaa valtion suvereniteetin rinnalle.

¹³⁷ Francis, Angus. Popovski, Vesselin. Stapford, Charles. *Norms of Protection*. (2012), s. 160.

Laajempaa näkökulmaa diskurssin nimeämiseen, voi perustella kansainvälisen yhteisön ja osan alueellisen toimijoiden esille nostamien arvojen pohjalta. Kylmän sodan jälkeen valtioiden väliset sodat ovat vähentyneet ja samalla valtioiden sisäiset konfliktit ovat yleistyneet. Juuri sisällissodat nostavat siviiliväestön aseman huomion kohteeksi.

Ihmisoikeusdiskurssi on saanut eniten tukea länsimailta. Eurooppa on kaksi kertaa ollut pää näyttämönä suursodissa, joissa sodan vaikutukset koskettivat laajalti kaikkia valtioita ja yhteiskuntaluokkia. Tässä valossa onkin ymmärrettävää, että EU haluaa edistää ihmisoikeuksia. Euroopan unioni yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan on kirjattu keskeiseksi tavoitteiksi unionin yhteisten arvojen turvaaminen, rauhan säilyttäminen, demokratian ja ihmisoikeuksien lujittaminen sekä unionin sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden vahvistaminen.¹³⁸

EU:ssa on suojeluvastuuperiaatetta käsitelty ja huhtikuussa 2013 EU:n parlamentti suositteli komissiolle jatkamaan suojeluvastuuperiaatteen hienosäätämistä Brasilian ehdotuksen pohjalta. EU:n virallinen kanta oli, että Libyassa voitiin sotilaallisilla toimilla säästää ihmishenkiä, mutta operaatiosta on otettava opiksi.¹³⁹ EU:lle Brasilian ehdotus sopi hyvin, koska se haluaa näkyä maailman politiikassa sovittavana ja kriisiytimistä ehkäisevänä toimijana. Nämä niin kutsutut Petersbergin tehtävät ovat erottamaton osa eurooppalaista turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.¹⁴⁰

Vuonna 2000 YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ”*Naiset, rauha ja turvallisuus*”. Päätöslauselman tavoitteena on suojata naisia ja tyttöjä aseellisissa selkkauksissa ja konflikteissa. Päätöslauselmassa todetaan että, naisia ja tyttöjä ei nähdä pelkästään uhreina vaan myös aktiivisina toimijoina, joilla on oikeus osallistua rauhanrakennukseen ja konfliktien ehkäisyyn. Myös tämä temaattinen näkökulma korostaa omalta osaltaan ihmisoikeusdiskurssia.

¹³⁸ Ulkoasianministeriö: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=32279&contentlan=1&culture=fi-FI>

¹³⁹ Euroopan parlamentti: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2013-0130&language=EN#title4>

¹⁴⁰ Tehtävät määritettiin Petersbergin julistuksessa, joka annettiin WEU:n ministerineuvoston päätteeksi kesäkuussa 1992.

Suomi EU:n ja YK:n jäsenmaana, on halunnut painottaa YK:n vuoden 1948 ihmisoikeusjulistusta ja sen yleismaailmallisuus on myös Suomen ihmisoikeuspolitiikan keskeinen lähtökohta. Suomi korostaa erityisesti naisten, lasten, vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen sekä vammaisten henkilöiden oikeuksia. Nämä ryhmät joutuvat muita useammin syrjinnän kohteiksi.¹⁴¹

Yhdysvaltojen suhtautuminen ihmisoikeuksiin perustuu maan itsenäisyysjulistukseen, jossa mainitaan kaikkien ihmisten olevan tasa-arvoisia. Vuonna 2009 presidentti Barack Obama piti puheen Kairon yliopistossa. Puheessaan hän pyrkii rakentamaan siltaa Yhdysvaltojen ja arabimaiden välille ja selittää samalla Yhdysvaltojen toimia muun muassa Irakissa ja Afganistanissa.

Puheessaan Obama painottaa tiettyjä ihmisoikeuksia, jotka ovat hänen mukaansa globaaleja ja eivät koske pelkästään Yhdysvaltoja. Obaman esille tuomia arvoja ovat: oikeus arvostella tapaa, jolla yksilöä hallitaan, luottamus oikeusjärjestelmään ja tasa-arvoiseen kohteluun, hallinto, joka ei varasta omalta kansaltaan sekä mahdollisuuteen sellaisen elämään kuin yksilö itse haluaa.¹⁴²

Edellä mainitut näkemykset ovat olleet tukemassa ihmisoikeusdiskurssin kehittymistä ja ovat olleet osaltaan luomassa pohjaa suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheen näkökulmille. Kuinka ihmisoikeusdiskurssi käytiin käytännönsoveltamisvaiheen aikana? Diskurssia ylläpitivät kansalaisjärjestöt. Muun muassa ICG vaati kansainväliseltä yhteisöltä puuttumista Libyan ja Norsunluurannikon kriiseihin vetoamalla inhimilliseen kärsimykseen. Miltä siviilejä haluttiin suojata? Voimanlähteenä näyttävät olevan hallinnon sortotoimet ja suhteeton väkivallankäyttö, joka laajetessaan aiheutti tai saattoi aiheuttaa pakolaisvirran pois konfliktialueelta.

¹⁴¹ Ulkoasianministeriö: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=32291&contentlan=1&culture=fi-FI>

¹⁴² The New York Times, 4.6.2009:

http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html?pagewanted=all&_r=0

Suojeluvastuuperiaatteen yksi perusajatuksista on aikaisen puuttumisen periaate, jonka mukaan ongelmiin on puututtava ennen kuin kriisit pääsevät eskaloitumaan. Periaatteesta ollaan yksimielisiä, mutta tuskin mikään taho pystyy sanomaan mikä määrä ihmisiä tai pakolaisia tarvitaan, ennen kuin kriittinen piste ulkoiselle väliintulolle on ylitetty. Tässä ajatuksessa kuitenkin piilee vaaransa. Kriisitilannetta puntaroidessa joudutaan arvioimaan *potentiaalisen* uhan seurauksia ja verrattava niitä ulkoisen väliintulon seurauksiin.

Mikä oli vuoden 2011 kriisien ulkoisen puuttumisen kynnyksen? Norsunluurannikolla huhtikuussa YK raportoi 1 000 ihmisen menettäneen henkensä ja 500 000 oli joutunut jättämään kotinsa. Vajaa 100 000 Norsunluurannikon asukasta oli paennut naapurimaihin.¹⁴³ Lukujen saanti maasta oli helppoa, koska alueella oli käynnissä YK:n rauhanturvaoperaatio. Libyan osalta näin ei ollut ja siksi luotettavien lukujen saanti oli vaikeaa.

Huoli siviilien kohtalosta Gaddafin Libyassa näyttäkin perustuneen hänen aikaisempaan toimintaansa kapinayritysten kukistamisessa sekä raportoiduista ylimitoitetusta väkivallan käytöstä mielenosoittajia kohtaan. Libyan kriisi aiheutti myös pakolaisvirran naapurimaihin, lähinnä Tunisiaan ja Egyptiin.

Vertailun vuoksi, kannattaa tarkastella mitä tapahtui Kosovossa vuonna 1999. Račakin kylässä surmattujen 45 albaanin uutisoiminen riitti todistamaan länsimaille sotilaallisen voimankäytön oikeutuksen Miloševićia vastaan. Myös hänen taakkanaan oli hänen aikaisempi toimintansa, lähinnä Bosnian sodan yhteydessä.

Valtion sisäisissä konflikteissa siviilien asema on erittäin heikko, koska usein valtion turvallisuusjoukot, joihin siviilien pitäisi luottaa, ovatkin uhkan lähde. Näin oli myös Norsunluurannikolla, osa hallituksen joukoista asettui vaalit hävinneen Laurent Gbagbon puolelle. Jotta tilanne ei pääse eskaloitumaan liian suuriin mittakaavoihin, on nopealla väliintulolla suuri merkitys. Nykypäivänä monet Afrikan maat osallistuvat aktiivisesti rauhanturvaoperaatioihin ja lähettävät suuria määriä joukkoja operaatioihin.¹⁴⁴ Kuitenkin näiltä mailta puuttuu vielä kyky varustaa ja siirtää joukot nopeasti toimialueelle.

¹⁴³ ICRtoP: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-ivory-coast>

¹⁴⁴ Lokakuussa 2013 suurimmat YK:n rauhanturvaajia lähettäneistä maista olivat suuruusjärjestyksessä: Pakistan, Intia, Etiopia, Bangladesh, Rwanda, Nigeria, Nepal, Ghana, Tansania ja Egypti. Lähde: <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml>

Ranskalla tätä kykyä oli käytettävissä. Operaatiolle oli YK:n turvallisuusneuvoston mandaatti, ja ranskalaiset joukot antoivat sille kasvot. Gbagbo yritti käyttää tätä asetelmaa hyväkseen, syyttäessään Ranskaa uus-kolonialismista. Gbagbo halusi nostaa valtion suvereniteetin takaisin yli yksilön oikeuksien, näin ei kuitenkaan enää käynyt ja entisen presidentin provokaatio ei saanut kansan tukea.¹⁴⁵

Ihmisoikeusdiskurssi synnytti suojeluvastuuperiaatteen. Se voimistui 1990-luvulla kun media uutisoi laajasti räikeät ihmisoikeusrikkomukset entisen Jugoslavian ja Ruandan alueella. Diskurssia on vahvistanut muun muassa YK:n määrittämä inhimillinen turvallisuuskäsite ja myös YK:n huoli naisten ja lasten asemasta kriiseissä.

Maat, jotka alleviivaavat omassa retoriikassaan yksilön vapauksia ja perusoikeuksia ovat olleet tukemassa diskurssin kehitystä. Maat, jotka suhtautuvat ihmisoikeuksiin toisinkuin länsimaat, eivät kuitenkaan ole estäneet ulkopuolista väliintuloa. Maat ovat esittäneet kritiikkiä ja äänestäneet tyhjää osassa turvallisuusneuvoston päätöksissä, mutta kyse ei ole ollut suoranaisesti ihmisoikeuksien vähättelystä.

4.4 Oikeutusdiskurssi

Oikeutusdiskurssia voi lähestyä niin laillisena kuin moraalis-eettisenä oikeutuskysymyksenä. Liberalistisesti tarkasteltuna tulisi painottaa vain laillista puolta, koska liberalismi näkee yhteistyön valtioiden välillä maailman järjestelmässä mahdolliseksi juuri kansainvälisten sopimusten avulla. Tästä syntyy kuitenkin ongelma liberalistiselle näkemykselle, koska interventiosta itsenäiseen tunnustettuun maahan ei ole määritelmää kansainvälisessä laissa. Suojeluvastuuperiaatekaan ei tuo ratkaisua liberaaleille, koska periaate on poliittinen eikä se ole juridisesti valtioita sitova.

Kosovon sodassa vuonna 1999 Nato hyökkäsi ”tynkä-Jugoslaviaa” vastaan ilman, että sillä oli YK:n turvallisuusneuvoston hyväksyntää toiminnalle. Julkisuudessa Nato ilmoitti, että sillä on lailliset perusteet iskuille, vaikka turvallisuusneuvosto ei päätöslauselmaa voimankäytöstä ollut antanutkaan.

¹⁴⁵ Francis, Angus. Popovski, Vesselin. Stapford, Charles. *Norms of Protection*. (2012), s. 156.

Naton tulkintojen mukaan laillisia oikeutuksia on kolme. *Ensimmäinen* oikeutus liittyy YK:n peruskirjan pykälän 2(4) tulkintaan. Tämän tulkinnan mukaan humanitaarinen interventio ei loukkaa kohdemaan *alueellisia* tai *poliittisia* oikeuksia ja on siksi perusteltavissa siviilien suojelemiseksi. Kohdema, joka on allekirjoittanut YK:n perusasiakirjan, ei voi enää pitää ihmis-oikeuksia maan sisäisenä asiana.¹⁴⁶

Toisena perusteena pidetään YK:n peruskirjan pykälän 1.1 tulkintaa, jossa kerrotaan jäsenvaltioiden vastuusta ylläpitää ja edistää maailmanrauhaa ja turvallisuutta. Tulkinnan mukaan turvallisuusneuvoston ollessa erimielinen lankeaa, vastuu välinpuuttumisesta lankeaa yksittäisille jäsenmaille.¹⁴⁶

Kolmantena oikeutuksena pidetään kansainvälisen oikeuden tavanomaisuuteen perustuvaa tulkintaa. Näkökanta painottaa kansainvälisen lain perustuvan pitkälti valtioiden tapaan toimia. Tämä tapa on koottu kansainvälisen tuomioistuimen asetuksen 38. pykälään. Pykälän tulkinnan mukaan toiminnalle voi olla oikeutus, jos se perustuu aikaisempiin yleisesti hyväksytyihin tapoihin ja käytänteisiin.¹⁴⁶

Kuten edellisten kappaleiden tukinnoista huomataan, ei täysin selviä perusteita humanitaarisen intervention lailliselle oikeutukselle löydy. YK:n peruskirjan ja kansainvälisen lain tulkintoja voidaan esittää, mutta ne ovat aina tulkintoja. Kun tarkastellaan suojeluvastuuperiaatteen kehitys- ja hyväksyntävaihetta, huomataan kuinka juuri oikeutus interventioon on ollut yksi avainkysymyksistä. Tematiikka liittyy niin valtion suvereniteetti- kuin yksionvapausdiskursseihin ja juuri siksi sitä kannattaa tarkastella omana diskurssinaan.

Oikeutuksesta puhuttaessa, joudutaan ottamaan kantaa mikä on oikein ja mikä on väärin. Eli lyhyesti, mikä on oikeutettua. Vastaus voidaan löytää laillisin perustein, mutta jos perusteet eivät ole selkeitä ja yhdessä hyväksytyjä, syntyy ongelmia. Suojeluvastuuperiaatteen oikeutusta interventiolle onkin hyväksymässä alueelliset toimijat. Sitomalla juuri alueelliset toimijat mukaan päätöksentekoprosessiin, esimerkiksi Afrikan maat ryhtyivät tukemaan periaatteen hyväksyntää YK:n yleiskokouksessa vuonna 2005.

¹⁴⁶ Hehir, Aidan. *Humanitarian Intervention after Kosovo*. (2008), s. 22-23.

Libyan ja Norsunluurannikon kriiseissä nähtiin käytännössä kuinka Arabiliitto ja Afrikan unioni yhdessä Länsi-Afrikan talousliiton¹⁴⁷ kanssa olivat pyrkineet löytämään paikallista ratkaisua ongelmille. Käytännön soveltamisvaiheessa ei enää kyseenalaistettu sitä, oliko kansainvälisillä joukoilla oikeutusta väkivallan käyttöön. Keskustelua käytiin lähinnä siitä, kuinka annettua mandaattia pitäisi soveltaa käytäntöön.

Oikeutusdiskurssia tukevat myös kansalaisjärjestöjen käymä keskustelu käytännönsoveltamisvaiheessa, jolloin hyväksyttiin laajasti ulkopuolinen puuttuminen Libyan ja Norsunluurannikon tilanteeseen. Kansalaisjärjestöt olisivat tosin toivoneet Norsunluurannikon ratkaisijaksi Afrikan alueen omia joukkoja ja painottivat siten enemmän alueellista omistajuutta ongelman ratkaisussa.

Kansalaisjärjestöllä on rooli ylläpitää keskustelua suojeluvastuuperiaatteen kehittymisestä ja luoda tietoa valtioiden ihmisoikeustilanteista. Omalla tavallaan kansalaisjärjestöjen käymää keskustelua voidaan myös pitää oikeutusdiskurssina, koska niiden huomion kohteet eivät juuri poikkea kansainvälisen yhteisön seurannasta. Kansalaisjärjestöt osallistuvat myös voimankäyttödiskurssiin.

Suomalainen oikeustieteen tohtori Martti Koskenniemi kuului työryhmään, joka pohti suojeluvastuuperiaatetta ennen kuin se esiteltiin YK:n yleiskokoukselle vuonna 2005. Koskenniemen mukaan valmistelutyössä oli mukana 50 juristia ympäri maailmaa. Koskenniemen mukaan työryhmät ovat harvoin olleet niin yksimielisiä, kuin suojeluvastuuperiaatteen tarkastelun yhteydessä. Ryhmänjäsenet olivat huolissaan voimankäytönkynnyksen alenemisesta suojeluvastuuperiaatteen nimissä. Laillisena normina suojeluvastuuperiaate alentaisi vaarallisesti väkivallan käytön kynnystä. Koskenniemi näkee suojeluvastuuperiaatteen olevan oikeutus väkivallankäytölle, eräänlainen kiertoilmaus humanitaariselle interventiolle.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Afrikan unionin perustamisasiakirja vuodelta 2002 antaa jäsenmaille mahdollisuuden puuttua kohdemaan sisäisiin selkkauksiin, jos ne uhkaavat levitä alueellisiksi. Päätöksen väliintulosta tekee Afrikan unionin turvallisuus- ja rauhanneuvosto. Neuvoston perustamisasiakirjaan väliintulo on kirjattu seuraavasti: *“preventive deployment in order to prevent (i) a dispute or a conflict from escalating, (ii) an ongoing violent conflict from spreading to neighboring areas or States, and (iii) the resurgence of violence after parties to a conflict have reached an agreement”*. Lähteenä käytetty:

http://www.au.int/en/sites/default/files/Protocol_peace_and_security.pdf

¹⁴⁸ Ulkopoliitikka-lehti 4/2013. s. 12.

Oikeutusdiskurssi on muuttunut vuosien saatossa. Suojeluvastuuperiaate, vaikkakin vain poliittisena julistuksena, näyttää riittäneen *oikeutuksen* perusteluihin kansainväliselle yhteisölle. Oikeutusdiskurssi on päätenyt tasolle, joka on kansainvälisesti hyväksytty ja tuskin enää kehittyy tästä eteenpäin. Kritiikkiä suojeluvastuuperiaatteen käytännön soveltamisesta on esitetty, aivan kuten Koskenniemi ja suojeluvastuuperiaatetta pohtinut työryhmä epäili. Tulevaisuudessa tullaan käymään tarkka keskustelu niistä keinoista, kuinka periaatetta sovelletaan käytäntöön.

4.5 Voimankäyttödiskurssi

Voimankäyttödiskurssia on hyvä aluksi tarkastella hieman laajemmin, ennen kuin asiaan perehdytään tutkimusaineiston osalta. Tämä lyhyt tarkastelu auttaa ymmärtämään millaiseen voimankäyttöön länsiliittouma oli tottunut ennen Libyan kriisiä.

Tarkastelu on luonteva aloittaa Kuwaitin sodasta vuonna 1991. Tuolloin, ennen länsiliittouman maajoukkojen hyökkäystä, suoritettiin noin kuukauden kestänyt *Instant Thunder*-ilmaoperaatio. Operaation suunnittelijan toimi USA:n ilmavoimien eversti John Warden. Hänen ajatuksensa taustalla oli italialaisen Giulio Douhetin doktriini strategisista pommituksista, joilla voitaisiin voittaa koko sota, ilman maajoukkojen käyttöä alueella. Warden kehitti ajatusta pidemmälle ja hän halusi nähdä vastustajan systeeminä, joka muodostui erityyppisistä suhteista ja seurauksista. Hän loi niin kutsutun viiden renkaan mallin, jonka avulla maalitettiin ilmavoimien kohteet Kuwaitissa ja Irakissa.

Sisimmällä kehällä Wardenin rengasmallissa on valtion johto, toisella kehällä kriittinen tuotanto, kuten sähkö. Kolmannella kehällä on infrastruktuuri, kuten sillat ja tiet. Neljännellä kehällä on väestö ja viimeisellä viidennellä kehällä on vastustajan asevoimat. Wardenin mukaan ilma-aseen käyttö pitää aloittaa sisimmiltä kehiltä ulottuen lopulta ulommalle, edellyttäen että ilmaherruus on saavutettu.

Doktriinin tavoitteena on vaikuttaa vastustajan tahtoon ja kykyyn käydä sotaa. Wardenin maailitusjärjestelmä vaikuttaa tehokkaalta, mutta ei kovinkaan humanilta. Irakin vastaiselle operaatiolle oli saatu lupa YK:n turvallisuusneuvostolta¹⁴⁹ ja voimankäyttö oli näin ollen hyväksytty, mutta ei sen tarkemmin määritelty. *Instant Thunder*-operaatiossa ilmavoimat käyttivät vielä perinteisiä pommeja ilman, että niitä olisi osattu täsmäohjata kohteisiinsa.

Vuonna 1999 Kosovon kriisin yhteydessä länsiliittouma toisti pitkälti samaan Wardenin oppia vastustajan maalituksen osalta. Kohteina pommituksille ja täsmäohjuksille olivat Serbian ilmapuolustus, hallintokoneisto, tv-tornit, sähkönjakelu ja Kosovoon menevät sillat. Iskut käsittivät maa-alueet niin Serbiassa, Montenegrossa kuin Kosovossa. Tällä kertaa pommitukset aloitettiin ilman, että YK:n turvallisuusneuvosto olisi ne hyväksynyt. Iskut osuivat paremmin maaleihinsa kehittyneen teknologiansa vuoksi, mutta myös harhalaukauksia syntyi.¹⁵⁰ Kosovon kriisissä huolta kansainväliselle yhteisölle aiheutti se seikka, että konfliktinhoidossa käytettiin puolustusliiton voimavaroja sen jäsenmaiden ulkopuolisella alueella hyökkäyksellisesti.

Libyan kriisin ratkaisussa Nato toimi kuten se oli aikaisemminkin toiminut Kuwaitissa ja Kosovossa. Wardenin oppien mukaisesti, ilmatila otettiin haltuun lamauttamalla ensiksi ilmapuolustus ja sen jälkeen aloitettiin vaikuttaminen Libyan armeijan voimanlähteeseen eli Gaddafin hallintoon. Taistelulenkoista 42 prosenttia oli kohdistettu sotilaallisiin kohteisiin iskemiseen eli 58 prosenttia lennoista oli kohdennettu ei-sotilaallisiin kohteisiin¹⁵¹.

Libyan ja Norsunluurannikon suojeluvastuuperiaatteiden käytäntöönpanopäätöksillä ei ole ajallisesti eroa kuin 13 päivää. Kuitenkin sama turvallisuusneuvosto äänesti eri tavalla operaatioiden suhteen. Libyan päätöksestä äänestäessä Bric-maat ja Saksa äänestivät tyhjää, Norsunluurannikon päätöksestä äänestäessä kaikki maat tukivat sotilaallista väliintuloa. Molemmissa tapauksissa osapuolet käyttivät raakaa väkivaltaa siviiliväestöä kohtaan ja tilanne uhkasi leviätä naapurimaihin pakolaisaaltona.

¹⁴⁹ YK:n turvallisuusneuvoston päätös 678, 29. marraskuuta 1990.

¹⁵⁰ Pommitusten kohdentuessa muun muassa siltoihin ja tiestöön syntyi siviiliväestöön kohdistuneita tappioita. Esimerkiksi 14.4.1999 Djakovican ja Decanen pakolaisleireihin osuneet pommit surmasivat 73 ja haavoittivat yli 100 siviiliä. 1.5.1999 Pristinän pohjoispuolella pommit osuivat bussiin surmaten 39 matkustajaa. 7.5.1999 Nato pommitti Belgradia osuen kaupungissa sijainneeseen Kiinan suurlähetystöön. Pommituksessa kuoli kolme lähetystön työntekijää ja 20 haavoittui. Suurlähetystön pommituksen jälkeen heräsi epäily osuuko vahinko tai tahallisesti suoritettu teko. Lähde: Visuri, Pekka. *Kosovon sota*. (2000), s. 136-137.

¹⁵¹ NATO ja Libya: http://www.nato.int/cps/en/SID-16462893-C3856CA5/natolive/topics_71652.htm

Miksi turvallisuusneuvoston äänestyskäyttäytyminen poikkesi niin paljon Norsunluurannikon ja Libyan toimeenpanolauselmien kesken? Kyse on operaation suorittajasta. Norsunluurannikon sai tehtäväkseen vahvennettava YK:n kriisinhallintajoukko ja Libyan operaatiossa hyödynnettiin Naton suorituskykyjä.

Voimankäytön kannalta on myös merkillepantavaa kuinka paljon turvallisuusneuvoston päätökset eroavatkaan toisistaan. Kuukautta ennen Libyan toimeenpanopäätöstä, oli turvallisuusneuvosto antanut Norsunluurannikon tilanteen tukemiseksi päätöslauselman, jossa se ohjeistaa muun muassa komppaniatason vahvistuksen siirtoja Liberian operaatiossa Norsunluurannikolle.

Libyan operaatiossa toimivaltuuksiin kuului vain lentokieltoalueen luominen siviilien suojelemiseksi. Erot Norsunluurannikon ja Libyan päätöslauselmien kesken ovat hämmentäviä. Miten sama neuvosto voi antaa taktisen tason ohjeistusta ja muutaman viikon päästä jättää koko ohjeistuksen pois? Toki Norsunluurannikon operaation voimankäytöstä todettiin sama kuin Libyan osalta, siviileitä oli suojeltava kaikin tarpeellisin keinoin.

Väliintuloa arvioitaessa, näyttää kohdemaan turvallisuusjoukkojen raskaan aseistuksen käyttö siviiliväestöä kohtaan olevan merkityksellinen. Raskaalla aseistuksella tarkoitetaan muun muassa kranaatinheittämiä ja raketteja sekä Libyan tapauksessa myös ilmavoimia ja panssareita. Tämä näyttää ylittävän turvallisuusneuvoston sietorajan.

Nato toimi *Unified Protector*-operaatiossa pääsääntöisesti ilma-aseella, jolla eliminoitiin Libyan ilmapuolustus ja myöhemmin tuettiin kapinallisten taistelua hallituksen joukkoja vastaan. Maajoukkojen lähettämistä Libyaan haluttiin välttää, koska pelättiin kriisin pitkittymistä ja omia tappioita. Kyseisestä syystä Saksa ei ollut halukas lähtemään operatioon tai edes tukemaan sitä turvallisuusneuvoston äänestyksessä.

Norsunluurannikon kriisissä YK-joukkojen ja Ranskan lähettämien lisävahvistusten merkitys oli ratkaiseva. Joukot olivat jalkaväkeä ja ne keskittyivät suojelemaan siviileitä kiistelevien osapuolien mielivallalta. Tilanne saatiin ratkeamaan vahaassa kahdessa viikossa kun entinen presidentti Gbogdo pidätettiin presidentinpalatsin bunkkerista 11.4.2011.¹⁵²

¹⁵² YK:n turvallisuusneuvosto: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2011/387

Voimankäyttöön liittyvää problematiikkaa ei haluttu käydä suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheessa, koska sen katsottiin rajoittavan liikaa operaatioiden toimivaltuuksia. Käytännön soveltamisvaiheen aikana kritiikki Naton toimintaa Libyassa vastaan voimistui. Nato toimi pitkälti samalla tavalla kuin se oli toiminut jo edellisten kriisien yhteydessä, Wardenin oppien mukaisesti. Libyassa sotilasliiton ei tarvinnut enää käyttää massiivisia pommituksia kuten Kuwaitin sodan aikana, koska tekninen kehitys mahdollisti paremman osumatarkkuuden ohjuksille ja pommeille.

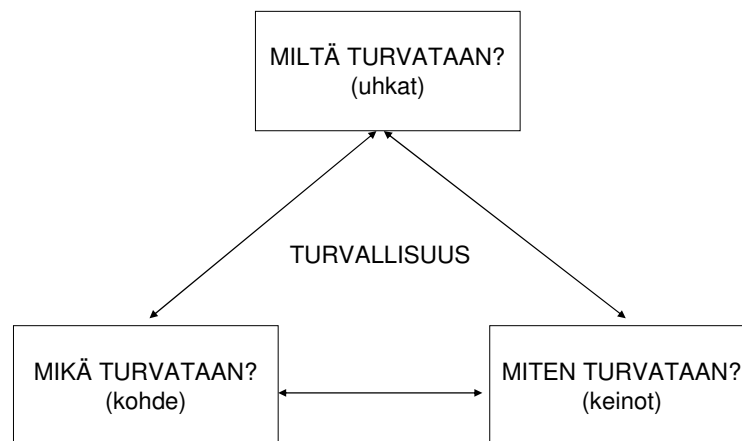
Norsunluurannikon operaatio oli merkityksellinen siksi, että YK:n omille kriisinhallintajoukoille annettiin voimankäytön mahdollistava mandaatti. Mandaatti mahdollisti sen, että enää kansainväliset joukot eivät joutuisi seisomaan vain todistamassa joukkosurmaa, vaan pystyisivät estämään sen mandaattinsa puolesta.¹⁵³ Norsunluurannikon osalta mielenkiintoisin huomio koskeekin operaation resursseja. Vaikka operaation mandaatti oli kunnossa, vaikuttaa voimankäytön kannalta resurssit hyvinkin ohuilta verrattuna maan suureen populaatioon. YK:n ottama riski kannatti ja tavoite saavutettiin erittäin lyhyessä ajassa ja tehokkaasti.

Voimankäyttödiskurssi tulee varmasti jatkumaan. Nähtäväksi jää, tuleeko YK ottamaan jatkossakin voimakkaamman roolin myös sotilaallisen voimankäytössä, vai luovutetaanko vaikeammat operaatiot jatkossa Naton suoritettavaksi. YK:n vahvempi rooli varmasti sopisi Bric-maille paremmin.

¹⁵³ Srebrenican ja Ruandan joukkosurmissa YK:ta syytettiin juuri sivustaseuraamisesta. Joukoilla olisi voinut olla mahdollisuuksia estää tapahtumisen eskaloituminen mutta operaatioiden mandaatti ei mahdollistanut voimankäyttöä.

5 TULOKSET JA YHTEENVETO

Suojeluvastuuperiaatteella on useita kansainvälisen politiikan ulottuvuuksia, kuten edellisessä luvussa esitettiin. Tulosten arvioiminen on haasteellista, varsinkin kun tutkimuskysymyksen vastaus on niin monivivahteisineen syy-seuraussuhteineen. Tulosten arvioinnissa on hyödynnetty Jarno Limnellin väitöstutkimuksessa esittämää mallia¹⁵⁴ turvallisuuden diskurssiulottuvuuksista.

Kuva 5: Turvallisuuden diskurssiulottuvuudet Limnellin mukaan

Limnellin mallin avaintekijä turvallisuuden määrittämisen kannalta, on turvaamisen kohde eli mitä turvataan. Se voi olla yksilö, valtio tai sen voi olla myös uskonto, identiteetti tai ihmisoi-keudet. Turvattavan kohteen keskiössä ovat sen määritetyt ydinarvot, joiden turvaaminen nos-tetaan turvallisuuspuhunnassa olennaisimmaksi.

¹⁵⁴ Limnell, Jarno. *Suomen uhkakuvapolitiikka*. (2009), s. 46-47.

Toinen ulottuvuus koskee turvattavan kohteen turvallisuutta suhteessa johonkin eli siis mikä uhkaa. Tämä viittaa turvallisuuden ymmärryksen uhkakeskeisyyteen, jolloin uhka nähdään turvallisuuden sekä vastakäsittelenä että sen välittämättömänä määrittäjänä. Kyse on erityisesti siitä, mitä, miten laajasti ja minkä luonteisia uhkakuvia tulisi yhdistää sekä käsitellä kohteen turvallisuutta uhkaavana.¹⁵⁴

Kolmas turvallisuuspuhunnan ulottuvuus yhdistyy niihin keinoihin ja toimenpiteisiin, joihin esitetään ryhdyttäväksi, jotta kyetään takaamaan turvattavan kohteen turvallisuus sitä uhkaavilta uhkatekijöiltä. Millä keinoin turvattava kohde turvataan uhilta? Samalla on myös selvitettävä kuka vastaa turvallisuuden tuottamisesta.¹⁵⁴

Arvioitaessa suojeluvastuuperiaatteen ympärillä käytyjä diskursseja, on luontevaa sijoittaa kohdevaltion siviilit suojattavaksi kohteeksi. Uhkana heihin kohdistuisi tuolloin kohdevaltion hallinnon suorittama kansamurha tai etninen puhdistus. Keinot siviilien suojeluun ovat olleet muun muassa diplomatia, asevientikielto, eliitin matkustuskielto sekä rahavarojen jäädyttäminen ja lopulta aseellinen väliintulo. Kuten käytäntö on osoittanut, voidaan aseellinen väliintulo suorittaa hyvin erilaisin keinoin.

Selvästikin vähemmän kritiikkiä on saanut osakseen maajoukkojen suorittama lyhytkestoinen YK-operaatio kuin Naton suorittama pitkäkestoinen meri- ja ilmaoperaatio. Norsunluurannikon ja Libyan kriisejä ei saisi verrata toisiinsa, koska kahta samanlaista kriisiä ei ole. Kriisien syyt vaihtelevat ja samoin niiden osapuolet. Eräs suuri ero Norsunluurannikolla ja Libyalla on niiden väestön koko. Norsunluurannikolla asuu 22,4 miljoonaa asukasta ja Libyassa 6 miljoonaa¹⁵⁵.

Norsunluurannikolla YK:n kriisinhallintajoukot pystyivät pysäyttämään siviileihin kohdistuneen väkivallan kuitenkin syylistymättä suurempiin ylilyönteihin voimankäytön suhteen. Norsunluurannikolla alkutilanne poikkesi täysin Libyan tilanteesta. YK:n UNOCI-kriisinhallintajoukkoja oli jo maassa ja niitä tarvitsi vain hieman vahvistaa naapurimaan Liberial operaatiosta. Vahvennus oli järkevä siirto, koska kriisi uhkasi levitä alueelliseksi pakolaisvirran muodossa.

¹⁵⁵ CIA world factbook: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_afr.html

Libyan kriisissä Nato joutui aloittamaan operaation täysin tyhjästä, joka loi haasteensa operaatiolle. Libyan kriisin osalta käytetyt keinot ovat saaneet kritiikkiä osakseen. Ongelmaksi on muodostunut samojen sotilaallisten keinojen hyödyntäminen, kuin mitä uhkan muodostaja oli itse käyttänyt hyväkseen. Gaddafin joukot käyttivät ilma-asetta siviilejä vastaan, samoin Nato hyökkäsi ilma-aseella ei-sotilaallisiin kohteisiin.

Kuten jo aikaisemmin analyysissä todettiin, on oikeutusdiskurssi vahvistunut käytännönsoveltamisen myötä. Operaatioiden juridista oikeutusta ei kriisien yhteydessä ole enää kyseenalaistettu. Tutkija Touko Piiparinen korostaakin vuoden 2011 turvallisuusneuvoston kokoonpanoa ja tehtyjen päätöslauselmien luonnetta. Turvallisuusneuvoston pysyväis- ja vaihtuvaisjäsenistä muodostui Bric-maiden ryhmä. Tämän neuvoston hyväksymiin päätöksiin voitaisiin tulevaisuudessa vetoamaan, eräänlaisina malliesimerkkeinä konsensuksesta.¹⁵⁶ Vaikka itse oikeutuksesta ei enää keskusteltu, keskusteltiin voimankäytösäännöistä. Bric-maat vuorollaan esittivät oman huolensa sotilaallisen voimankäytöstä ja kritisoivat julkisesti liittokunnan toimia Libyassa.

Se, mistä ei keskusteltu julkisesti, pitää lukea rivien välistä. Kyse on Naton johtaman koalitiion toimista. On hyvä muistaa, että Nato oli juuri vuotta ennen päivittänyt strategiansa Lissabonissa vastaamaan paremmin kokonaisvaltaista kriisihallintaa. Natossa oli jo Kosovon kriisin aikana jouduttu miettimään oikeutusta humanitaariselle interventiolle, kun YK:n turvallisuusneuvosto ei yksimielisesti pystynyt sitä sille antamaan. Tuolloin yhtenä argumenttina oikeutukselle todettiin olevan kansainvälisen lainsäädännön pykälä yleisesti hyväksytyistä käytänteistä. Ehkä juuri tämän tyyppistä käytäntöön perustuvaa oikeutusta liittokunta oli hakemassa tulevaisuuden operaatioille.¹⁵⁶

Libyan operaatiossa Yhdysvallat asettui varsin nopeasti taka-alalle ja jätti johtovastuun Iso-Britannialle ja Ranskalle. Yhdysvaltojen tukeen operaatiolle näyttää vaikuttaneen alueellisten toimijoiden tuki ja vaatimus puuttua Libyan tilanteeseen. Aivan kuten Iso-Britannia ja Ranska, huomasi myös Yhdysvallat mahdollisuutensa lisätä omaa arvostustaan arabimaiden silmissä.

¹⁵⁶ Piiparinen, Touko. *Säilyykö suojelevastuu?* (2012), s. 4.

Kysymystä siitä, että ylittikö Nato toimivaltuutensa Libyan kriisin osalta, ei voi ohittaa tässä tutkimuksessa. Vastaus ei ole helppo, koska sen kysymykseen voi vastata sekä *kyllä* että *ei*. Nato ei ylittänyt voimankäytönsäännöksiä, koska itse sotilaallisen voimankäytöstä suojelevastuuperiaatteessa ei ole määritelmää. Voisi jopa ajatella, että Nato pyrki luomaan operaatiolla tietynlaisen voimankäytön periaatteen määritysten puuttuessa. Tätä ajatusta tukee se, että vuonna 2011 turvallisuusneuvoston kokoonpano oli hyvin vaikutusvaltainen. Uusien operaatioiden osalta olisi ollut luontevaa vedota Libyan kriisin ja sen hoitamiseen.

Naton voidaan myös väittää ylittäneen voimankäytönmandaattinsa. Väitettä voidaan tukea vertaamalla YK:n ja Ranskan samaan aikaan suorittaman Norsunluurannikon operaatioon. YK onnistui noin 8 000 sotilaalla estämään tilanteen eskaloituminen muutamassa viikossa. Mikä lopputulos olisi ollut Libyassa, jos Nato olisi päättänytkin lähettää alueelle maajoukkoja ja osallistua operaation vähäisemmällä ilmatuella, on vaikea arvioida. Vastassa Natolla olisi kuitenkin ollut vihamielisesti länsimaihin suhtautuvat hallituksen joukot, jotka tuskin olisivat suostuneet sivustakatselijoiksi.

Suojelevastuuperiaatteen ympärillä on paljon käyty keskustelua, mutta yksi tärkeä aihe jäänyt vähälle huomiolle. Suojelevastuuperiaate nostaa alueelliset toimijat tärkeään asemaan, kun mahdolliselle sotilaalliselle interventiolle haetaan hyväksyntää. Vaikka turvallisuusneuvosto lopulta päättää voimankäytöstä ja muista pakotteista, tekee se kuitenkin vaikeimmat päätökset konsultoiden alueellisia organisaatioita. Libyan ja Norsunluurannikon osalta keskusteluissa oli mukana niin Afrikan unioni ja sen Länsi-Afrikan talousliitto sekä Arabiliitto. Näillä alueellisilla toimijoilla on sanavaltaa, mandaatti¹⁵⁷ ja myös vaikutusmahdollisuuksia kriisien ratkaisuun. Näillä mahdollisuuksilla on suoraan vaikutuksia kansainväliseen järjestelmään.

Ensinnäkin voidaan nähdä, että alueellisten toimijoiden rooli on edistää maailmanpolitiikan moninapaisuutta. Ottamatta kantaa siihen, montako niitä tällä hetkellä on, luo suojelevastuuperiaate uuden kanavan pienemmille valtioille toimia yhdessä maailmanpolitiikassa. Afrikan maista yksikään valtio ei ole turvallisuusneuvoston pysyväisjäsen. Suojelevastuulausekkeen soveltamisessa maanosan valtiot saivat äänensä kuuluville alueellisten organisaatioittensa kautta.

¹⁵⁷ Tällä viitataan Afrikan unionin perustamisasiakirjaan.

Havaintoon pitää kuitenkin suhtautua tietyllä varauksella, molemmissa tapauksissa alueellisten toimijoiden kanta oli sama kuin YK:n turvallisuusneuvoston enemmistöllä. Miten turvallisuusneuvosto olisi toiminut, jos alueelliset toimijat olisivat olleet interventiota vastaan? Vastausta tutkimusaineisto ei anna kysymykseen.

Toinen huomio suojeluvastuuperiaatteen mukaan tuomiin kehityspiireisiin liittyy suurvaltapolitiikkaan, tai pikemminkin vanhaan suurvaltapolitiikkaan. Afrikan unioni ja EU ovat alueellisina toimijoina verrattain selkeät toimijat alueelliselta määrittelykseltään. Neuvostoliiton hajotua Venäjän ympärille on muodostunut laaja itsenäisten valtioiden kirjo, joiden alueellinen ulkopoliittinen ulottuvuus on jäänyt epäselväksi.

Vaikkakin Venäjä haluaa olla viimeinen kansallisten oikeuksien puolustaja, on sillä varmasti halua nähdä näiden valtioiden kuuluvan omaan alueelliseen vaikutuspiiriinsä. Suojeluvastuuperiaate mahdollistaa uudenlaisen reunavaltiolitiikan Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Vuoden 2008 Georgian kriisi oli jo osaltaan sitä, Venäjän joukot olivat Etelä-Ossetiassa suojelemassa venäläisvähemmistön etuja. Samaa retoriikkaa Venäjä on käyttänyt vuonna 2014 puhjennessa Ukrainan kriisissä.

Miksi EU on ryhtynyt tukemaan Brasilian ehdotusta suojeluvastuuperiaatteen kehittämisestä? Brasilian ehdotusta pitää tulkita laajemmassa kontekstissa. Suojeluvastuuperiaatteen soveltamisvaiheessa Bric-maat ovat esittäneet vuorollaan kritiikkiä interventioista ja operaatioiden voimankäytöstä. Libyan kriisissä voimakkaimmin kantaa ottivat Venäjä sekä Brasilia. Norsunluurannikon kriisissä Intia lausui huolensa joukkojen käytöstä, Kiina on tyytynyt vain tukemaan kumppaneitaan äänestämällä samalla tavalla.

EU haluaa selvästikin säilyttää hyvät välit Bric-maihin, halutessaan jatkaa suojeluvastuuperiaatteen kehittämistä. Syyt lienevät lopulta taloudelliset, edustavathan nämä niin kutsutut nousevat taloudet noin 40 prosenttia koko maapallon asukkaista. Toisaalta kehittämisen kannalta on tärkeää pitää vuoropuhelua yllä ja koittaa löytää konsensus Bric-maiden kanssa tasapainotelussa valtion suvereniteetin ja ihmisoikeusloukkauksien välillä.

Vuodesta 2005 on tätä kirjoittaessa kulunut vasta yhdeksän vuotta. Siis yhdeksän vuotta. Se on maailman historiassa erittäin lyhyt aika. Kofi Annanin haave ihmisoikeuksien valtion oikeuksien edelle laittamisesta on toiminut kaksi kertaa käytännössä. YK:n tekemät päätökset ovat olleet historiallisia ja aika tulee näyttämään jäävätkö muutokset maailmanjärjestyksessä pysyviksi.

Kuten kaikissa kehitysprosesseissa, vastaan tulee aina takaiskuja. Syyrian sisällissota on suojeluvastuuperiaatteen soveltamisen kannalta varmasti sellainen, koska kansainvälinen yhteisö on ollut erimielinen konfliktin luonteesta ja sen ratkaisukeinoista. Merkittävää kuitenkin on, että suojeluperiaatetta on sovellettu käytäntöön kokolaajuudessaan nyt kaksi kertaa, hieman eri tavoin ja hieman eri tuloksin.

Libyan ja Norsunluurannikon kriisit ovat näyttäneet maailmalle, että kansainvälinen yhteisö on valmis käyttämään myös sotilaallista voimaa, jos sen esittämiin muutoksiin siviilien suojelemiseksi ei ryhdytä. Molemmissa kriiseissä maan hallitukselle annettiin mahdollisuus muuttaa toimintaansa ja välttää ulkopuolinen interventio. Kun vaatimuksiin ei suostuttu, ryhtyi kansainvälinen yhteisö hyvin nopeasti toimiin. Enää ei 1990-luvun tapaista viivyttelyä operaatioiden käynnistyksen suhteen ollut havaittavissa.

Suojeluvastuuperiaatteen yksi kulmakivistä on aikainen puuttuminen orastaviin kriiseihin. Kun ajatellaan mitä ennaltaehkäisy voisi olla sotilaallisen voimankäytön kannalta, tulee mieleen sotilaallisella voimalla uhkaaminen. Voimalla uhkaaminen ei välttämättä sovi nykyaikaiseen sodankäynnin taitoon, jonka yksi elementti on ollut perinteisesti yllätyksellisyys. On kuitenkin huomioitava, että suojeluvastuuperiaatetta sovellettaessa on kyse siviilien suojelemisesta eikä sodankäynnistä sen perinteisessä mielessä, vaikka YK:n turvallisuusneuvosto on mandaatin antanut käyttää voimaan kaikin tarvittavin keinoin.

Syyrian sisällissodassa syksyllä 2013, USA:n uhkaus käyttää ohjuksia rankaistakseen Syyrian hallitusta kemiallisten aseiden käytöstä, aiheutti muutoksen Syyrian hallituksen toiminnassa. Voimatoimilla uhkaaminen sai Syyrian johdon luopumaan kemiallista aseista ja luovuttamaan ne kansainväliselle yhteisölle tuhottavaksi. Vaikka painotus ei välttämättä ole sotilaallisesti kaikkein mielekkäin vaihtoehto, varsinkin jos asetelmasta joudutaan jatkamaan interventioon, voi sillä olla myös vaikutusta kohdemaan toimintaan. Ehkä Syyria suostui kemiallisten aseiden hävitykseen, koska se tiesi mihin länsiliittouma on aikaisemmin pystynyt.

Suojeluvastuuperiaatteen soveltamista on vaivannut se, että sotilaallisen voimankäytöstä ei ole määritetty juuri mitään. Libyassa Nato toimi pitkälti saman kaavan mukaan, aivan kuin se oli aikaisemminkin toiminut. Voidaan väittää, että se oli hakemassa tulevaisuuden operaatioilleen malliesimerkkiä. Jotta Nato ei olisi saanut ennakkotapaukselleen hyväksyntää, ryhtyivät Bric-maat sitä aktiivisesti vastustamaan ja esittämään kritiikkiä. Suojeluvastuuperiaatteesta tuli kansainvälisen politiikan pelinappula. Samanaikaisesti YK:n toteuttama operaatio Norsunluurannikolla ei herättänyt sen suurempaa kritiikkiä ja operaatio saavutti tavoitteensa verrattain nopeasti. Voisikin ajatella, että operaation suorittajalla ja tavalla kuinka se suoritetaan, on merkitystä.

Suojeluvastuuperiaatteen hyväksymisvaiheen jälkeen on käyty keskustelua siitä, että pitäisikö ainoastaan YK:n olla se joka suorittaa mahdollisen intervention.¹⁵⁸ Ajatus YK laajemmasta voimankäytöstä ei ole uusi, muun muassa Korean sota käytiin Korean demokraattisen kansantasavallan ja Kiinan kansantasavallan yhteisen kansanarmeijan sekä Korean tasavallan ja Yhdysvaltojen johtamien YK-joukkojen välillä. Nykypäivänä YK:n operaatioiden heikkous on ollut sen omien kriittisten suorituskykyjen puute, jota nopealta toiminnalta edellytetään. YK:n linja saattaa olla kuitenkin muuttumassa kohti voimakkaampaa sotilaallisen voimankäytön roolia.

YK:n turvallisuusneuvosto päätti maaliskuussa 2013 lähettää niin kutsutun interventioprikaatin Kongon demokraattisen tasavallan itäosaan. Prikaatin mandaatti on selvästi vahvempi ja laajempi kuin aikaisempien rauhanturvaoperaatioiden, prikaati voi aktiivisesti hyökätä alueella toimivia aseistettuja ryhmiä vastaan. Käyttöön on otettu myös ensimmäistä kertaa YK:n operaatioiden historiassa miehittämättömät tiedustelulennokit, joilla voidaan etukäteen tiedustella alueet, joissa levottomuuksia esiintyy. Interventioprikaatin vahvuus on 3 000 sotilasta.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Francis, Angus. Popovski, Vesselin. Stapford, Charles. *Norms of Protection*. (2012), s. 157-158.

¹⁵⁹ Ulkopoliittinen instituutti: http://www.fii.fi/fi/publication/373/un_statebuilding_at_a_turning_point/#.UpY-jCelfxs

Tulevaisuudessa saatetaankin nähdä enemmän Kongon tapaisia operaatioita, joissa YK ottaa aktiivisemmän roolin voimankäytön suhteen. Jos näin on, on YK:n huolehdittava että sillä on tarpeeksi resursseja operaatioiden suorittamiseen, vaikka mandaatit olivatkin kunnossa vastaamaan konfliktin tilannetta. Epäonnistuminen johtaisi jälleen siihen, että apua olisi pyydetävä Natolta, aivan kuten Jugoslaviassa kävi. Bric-maat tuskin haluavat vastaavanlaisen tilanteen uusiutuvan.

6 POHDINTAA

Kylmän sodan jälkeen maailma on muuttunut paljon. Teknologia mahdollistaa nopean tiedon kulun ja aivan uudenlaisen sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen kuin 1990-luvun päätteessä. Sosiaalinen media ja internet nostavat helposti ja nopeaan maailmalla tapahtuvat uutiset maailman tietoisuuteen, niin hyvässä kuin pahassa. Ei siis ole ihme, että kylmän sodan jälkeen on alettu kiinnittämään enemmän huomiota myös ihmisoikeuksien toteutumiseen mediaa kiinnostaneissa konflikteissa.

Historiallisesti tarkasteltuna muutos on ollut nopea ja haasteellinen erityisesti YK:lle, jonka turvallisuusneuvoton peruskokoonpano heijastelee vielä yli 60 vuotta sitten käydyn sodan voittajaosapuolia. YK:n perustuksia kirjoitettiin päättyneen suursodan jälkeen, aivan kylmän sodan kynnyksellä. Tuolloin päähuomio oli saada valtiolliset sodat päättymään ja palautettua rauha jälleen maailmaan. Kylmä sota käytännössä jäädytti tilanteen vuosikymmeniksi. Kun kylmä sota päättyi Neuvostoliiton hajoamiseen, maailma heräsi nopeasti uuteen todellisuuteen. Euroopassa jälleen taisteltiin ja konfliktit vyöryivät ihmisten tietoisuuteen tehokkaan uutisoinnin avulla.

Kansainvälinen yhteisö joutui ratkomaan uudenlaisia ongelmia, joihin se ei ollut aikaisemmin joutunut. Perinteinen rauhanturvaaminen oli keskittynyt valtiollisten sotien tulitaukojen valvomiseen, jossa molemmat kriisinosapuolet olivat yhdessä suostuneet rauhanturvaajien läsnäoloon rajalinjalla. Mutta kuinka rauhanturvaaminen sopii sisällissotaan? Huonosti, sen viimeistään Srebrenica osoitti YK:lle.

Kun puututaan maan sisäisiin asioihin ulkoapäin, on vastassa aina joku, joka ei siitä pidä. Siksi ei voida enää puhua rauhanturvaamisesta. Sisällissodissa ei ole rauhaa mitä turvata, sillä yleensä yksi sisällissodan osapuoli on valtion hallinto, joka harvemmin haluaa ulkopuolisia joukkoja alueelleen. Haasteeksi muodostuukin kuinka auttaa hädässä olevia, kenelle vastuu kuuluu ja miten apua voidaan antaa. Sitä ei kesäkuun 26. päivänä vuonna 1945 San Franciscossa osattu määrittää, kun YK:n peruskirja allekirjoitettiin.

Pro gradu -tutkielman aiheena oli tutkia suojeluvastuuperiaatteen kehityshistoriaa, mukaan luettuna kokemukset ensimmäisistä sotilaallista voimaa vaatineista operaatiosta. Otanta käytännön sovellusten osalta on vielä hyvin suppea ja on aivan liian aikaista tehdä suuria johtopäätöksiä. Kuten todettua, tarkasteltavana olleet operaatiot eroavat toisistaan melkoisesti, tästä voitaneen olla samaa mieltä. Jos kansainvälinen yhteisö päättää vielä ryhtyä toteuttamaan uusia operaatioita, tullaan suojeluvastuusta keskustelemaan vielä paljon, koska ilmiö on vielä uusi. Suojeluvastuusta tullaan keskustelemaan myös niissä tapauksissa, joissa sitä ei hyödynnetä. Tämän Syyrian sisällissota on opettanut tähän mennessä.

Jatkotutkimuksen kannalta olisikin hyvä seurata kuinka suojeluvastuuperiaate kehittyy, syntyykö uusia diskursseja vai pätevätkö vielä vanhat tässä tutkimuksessa esille tuodut. Millaisen roolin EU ottaa jatkossa suojeluvastuuperiaatteen toteuttajana, on myös mielenkiintoinen kysymys. Kysymys voi tulla sille hyvinkin nopeasti eteen, jos turvallisuustilanne Etelä-Euroopassa tai EU:n lähialueilla heikkenee.

Toinen laajempi jatkotutkimusalue voidaan hahmottaa YK:n ympäriltä. Suojeluvastuuperiaate on uusi työkalulaatikko YK:lle kansainvälisten kriisien selvittämiseen. Kylmän sodan päättyminen oli haasteellista YK:lle, jolla oli hyvä valmius selvittää valtioiden välisiä kiistoja, mutta uudet valtioiden sisäiset kiistat aiheuttivat sille ongelmia. YK:n vaikutusvalta maailmanpolitiikassa heikkeni sen arvovaltatappioiden myötä 1990-luvun puolivälissä. Kyse ei suoranaisesti ole suojeluvastuuperiaatteen jatkotutkimuksesta, vaan lähinnä siitä kuinka YK:n rooli on kehittynyt kylmän sodan jälkeen ja kuinka moninapainen maailmanjärjestys vaikuttaa sen toimintaan. Suojeluvastuuperiaate on varmasti osa kehitysprosessia, mutta vain osa. Olisi mielenkiintoista tutkia kuinka YK on muuttunut 1990-luvun jälkeen ja ketkä valtaa järjestössä käyttävät ja kuinka aktiivisesti järjestö pysyy edistämään periaatteita, joita varten se kohta 70 vuotta sitten perustettiin.

Kolmas tutkimusalue voisi olla suojeluvastuuperiaatteen toimivuuden kannalta kriittisten alueellisten toimijoiden uudesta roolista. Uudet rauhanturvaamisen suurmaat löytyvät tätä nykyä Aasiasta ja Afrikasta, jos vertailussa huomioidaan maiden operaatioihin luovuttamat sotilaat. Olisi hyvä selvittää, miten nämä maat perustelevat oman osallistumisensa operaatioihin ja kuinka laajaa yhteistyö on esimerkiksi Länsi-Afrikan talousunionissa tai Afrikan unionissa. Olisi myös hyödyllistä oppia tuntemaan kuinka nämä järjestöt suhtautuvat muihin toimijoihin. Tutkimuksessa ei tullut vastaan tilannetta, joissa esimerkiksi alueellinen toimija olisi suositellut toisenlaista ratkaisua kuin mihin YK:n turvallisuusneuvosto oli päätyvässä. Hieman yleistään voisi kysyä, pysyykö Afrikka länsimaiden vaikutuspiirissä vai voittavatko Bric-maat heidät puolilleen?

Tämä tutkimus oli antoisa toteuttaa, sillä sitä tehdessä oppi paljon. Tiesin aloittaessani ryhtyväni suureen urakkaan, johon liittyy omat riskinsä. Aihealueeni oli laaja ja kesti hetken ennenkuin hahmotin täysin koko kuvan tutkimusalueestani. Olisin voinut tutkia pelkästään suojeluvastuuperiaatteen syntyhistoriaa tai käytäntöön soveltamista pelkän Libyan osalta, josta ainakin Suomessa uutisoitiin paljon enemmän kuin Norsunluurannikon kriisistä. Halusin tietää kuitenkin enemmän.

Laaja tutkimusalue tuo omat haasteensa tutkimukselle, ja saattaa olla, että joissain kohdin asioita ei ole tutkittu tarpeeksi syvällisesti ja päädytty näin liian pintapuoliseen käsittelyyn. Tehdyt ratkaisut ovat tietenkin tutkijan omia ja niiden tarkoituksena ollut pitää kokonaisuus sopivan mittaisena sekä jatkuvasti keskittyä arvioinnin kannalta oleellisiin seikkoihin. Esimerkiksi suojeluvastuuperiaatetta on sovellettu käytäntöön jo Darfurin kriisin osalta vuonna 2006, mutta silloin laajamittaiseen sotilaalliseen interventioon ei ollut tarpeellista ryhtyä. Katsoin, että kyseisellä konfliktilla ei ollut tämän tutkimuksen kannalta merkitystä.

Toinen asia missä sovelsin tutkijan vapautta, oli YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat. En nostanut esille kaikkia neuvostonpäätöksiä, vaan keskityin vain sotilaallisen voimankäytön oikeutukseen tarkasteluvälilläni. Kuten tiedämme, eivät kriisit ole täysin rauhoittuneet Norsunluurannikolla tai Libyassa tätä kirjoittaessa, joten olisi turhaa keskittyä enää post-konfliktin jälkeiseen tutkintaan, koska se ei enää anna vastauksia tutkimuskysymykseeni.

Tutkimuksessani eniten minua yllätti oma tietämykseni Afrikan asioista, se täytyy tunnustaa. Jouduin kahteen kertaan tarkastamaan Norsunluurannikon ja Libyan väestömäärän ja lopulta vain uskoa Norsunluurannikon olevan yli kolme kertaa suurempi. Tulos yllätti, täysin. Suomen uutisointi, ja keskittyminen oikeastaan pelkästään Libyan kriisiin, olivat luoneet mieleeni virheellisen ennakoasetelman. Totta kai syy on tutkijassa eikä mediassa, mutta lienee sopivaa kysyä mistä kotimaisen uutisoinnin vinoutuma mahtaa johtua.

Eskaloituessaan Norsunluurannikon kriisillä olisi ollut mittavat pakolaisseuraukset. Miksi ei esimerkiksi EU halunnut lähettää alueelle omia nopean toiminnan joukkojaan? Ehkä siksi, että Ranska lupasi tukea YK:ta omilla joukoillaan, lisäten näin omaa vaikutustaan alueella. Toinen tutkimuksen esille tuoma yllätys liittyikin juuri YK:n operaatioon ja sen lopputulokseen. YK onnistui hieman yli 8 000 sotilaalla kahdessa viikossa rauhoittamaan yli 22-miljoonaisen kansan ja palauttamaan maan johtoon sen virallisesti valitseman presidentin. Varsinkin kun operaation jälkeen sitä ei ole kritisoitu sen enempää, voi operaatiota varmasti kutsua onnistuneeksi.

Katson, että pystyin vastaamaan asettamaani tutkimuskysymykseen ja sen alakysymyksiin. Koin hyväksi valintani kahdesta tutkimusnäkökulmasta. Tutkimusaihetta olisi voinut tutkia hyvinkin onnistuneesti pelkästään liberalismiin tutkimusnäkökulmalla, mutta oikeutusdiskurssi olisi jäänyt tuolloin vajavaiseksi. Liberalismi, joka korostaa niin kansainvälistä yhteistyötä, ihmisoikeuksia ja kansainvälistä lakia, oli hyvä täydentää englantilaisen koulukunnan interventiokeskustelun näkökulmilla. Asetelmalla pystyttiin luomaan pohja keskustelujen teemoille.

Katson, että tutkimusmenetelmäni sopi myös hyvin suojeluvastuuperiaatteen ympärillä käytyjen keskustelujen hahmottamiseen. Sisältöanalyysi on hyvä perusanalyysityökalu, jonka avulla voidaan hyvin tutkia kansainvälisen politiikan ilmiöitä ja niiden ympärillä käytyjä keskusteluja ja teemoja. Tutkimuksessa ei pyritty selvittämään diskurssien motiiveja ja taustatekijöitä, vaan tutkimus painottui hahmottamaan teemoja, jotka ovat nousseet keskusteluihin suojeluvastuuperiaatteen kehitysprosessin aikana. Keskustelujen teemoittelulla sekä suojeluvastuuperiaatteen kehitysvaiheiden määrittelyllä, pystyttiin mielestäni luomaan asetelma, joka kuvaa tutkittavaa ilmiötä sekä luo siitä selkeän kuvauksen.

Olen tyytyväinen lopputukokseen ja siihen, että päätin tutkia suojeluvastuuperiaatetta kokonaisuutena sisällyttäen siihen sen syntyhistorian ja kaksi hyvin erilaista käytännönsovellusta. Uskon, että sain näin syntymään paremman lopputuloksen ja opin itse ymmärtämään mistä ilmiössä on oikein kyse. Lopputulos vie tutkijan syvälle kansainvälisenpolitiikan realiteettien äärelle, joka kuitenkin kuvaa hyvin maailmaa, jossa nyt elämme.

Tulevaisuutta on vaikea ennustaa, mutta se jo tiedetään, että väestönkasvu on suurinta Aasiassa ja länsimaiden vaikutusvalta kaiketi on heikkenemässä. Tulevaisuudessa voidaankin kysyä miten nousevat suurvallat suhtautuvat ihmisoikeuksiin ja valtion suvereniteettiin ja jääkö kenties koko suojeluvastuuperiaate vain ”aikansa lapseksi” kylmän sodan jälkeiseksi turbulenssiksi historian kirjoissa.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus:

Alasuutari, Pertti: *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino, Tampere, 1999.

Buzan, Barry: *From International to World Society? - English school theory and the social structure of Globalisation*. Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Evans, Gareth: *The Responsibility to Protect - ending mass atrocity crimes once and for all*. The Brookings Institution. Washington D.C, 2008.

Francis, Angus. Popovski, Vesselin. Stapford, Charles: *Norms of Protection - Responsibility to protect, protection of civilians and their interaction*. United Nations University Press. New York, 2012.

Hakovirta, Harto: *Maaailmanpolitiikka. Teoria ja todellisuus*. Kustannus 54. Gummeruksen kirjapaino, Jyväskylä, 2002.

Harisalo, Risto. Miettinen, Ensio: *Klassinen liberalismi*. Tampere University Press. Tampere, 1997.

Harle, Vilho (toim): *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. 3. uudistettu painos. Tampereen yliopisto. Poliitiikan tutkimuksen laitos, Tampere, 2012.

Hehir, Aidan: *Humanitarin Intervention after Kosovo - Iraq, Darfur and the record of Global Civil Society*. Palgrave MacMillian, London, 2008.

Hirsijärvi, Sirkka. Remes, Pirkko. Sajavaara, Paula: *Tutki ja Kirjoita*. Tammi, Jyväskylä, 2003.

Jackson, Robert. Sørensen, Georg: *Introduction to International Relations: Theories and approaches – third edition*, Oxford University Press Inc., 2007.

Judah, Tim: *Kosovo - war and revenge*. Yale Nota book. London, 2002.

Kant, Immanuel: *Ikuiseen rauhaan*. Karisto. Hämeenlinna, 2000.

Korpiola, Lilly. Nikkanen, Hanna: *Arabikevät*. Avain. Helsinki, 2012.

Lehtonen, Mikko: *Merkitysten maailma*. Vastapaino. Tampere, 2000.

Metsämuuronen, Jari (toim): *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. International Methelp Ky, Helsinki, 2006.

Mousavizadeh, Nader: *Kofi Annan - elämäni sodassa ja rauhassa*. WSOY. Helsinki, 2012.

Rosén, Gunnar. Parkkari, Juhani: *Sodan lait - käsikirja*. Edita. Helsinki, 2004.

Russett, Bruce. Starr, Harvey. Kinsella, David: *World Politics, The Menu for choice*. Wadsworth, Thomson Learning Inc., Canada, 2004.

Sipilä, Joonas. Koivula, Tommi: *Kuinka strategiaa tutkitaan*. Strategian laitos, Julkaisusarja 2: tutkimusselosteita No 50, Juvenes Print. Helsinki, 2013.

Steward, Rory. Knaus, Gerald: *Can Intervention work?* Norton. New York, 2012.

Tuomi, Jouni. Sarajärvi, Anneli: *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi*. Tammi, Helsinki 2009.

Visuri, Pekka: *Kosovon sota*. Gaudeamus. Helsinki, 2000.

Visuri, Pekka: *Turvallisuuspolitiikka ja strategia*. WSOY. Helsinki, 1997.

Internet-lähteet:

African Union: *Protocol Relating to the Establishment of the Peace and Security Council of the African Union.*

http://www.au.int/en/sites/default/files/Protocol_peace_and_security.pdf

Luettu: 12.2.2014

Brasil: *Letter dated 9 November 2011 from the Permanent Representative of Brazil to the United Nations addressed to the Secretary-General.*

<http://www.un.int/brazil/speech/Concept-Paper-%20RwP.pdf>

Luettu: 17.7.2013

CIA: *People and society of Libya/Cote d'Ivoire.*

https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_afr.html

Luettu: 7.3.2014

Euroopan unionin parlamentti: *Recommendation to the Council on the UN principle of the 'Responsibility to Protect'.*

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2013-0130&language=EN#title4>

Luettu: 29.9.2013

GR2P: *Annual R2P ministerial meetings.*

http://www.globalr2p.org/our_work/annual_r2p_ministerial_meeting

Luettu: 12.9.2013

ICISS: *Responsibility to Protect* - report of the international commission on intervention and state sovereignty.

<http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>

Luettu: 8.7.2013

International Coalition for Responsibility to Protect: *Brazil's "Responsibility While Protecting" Proposal: A Canadian Perspective.*

<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/178-other-rtop-concerns/4915-jennifer-welsh-patrick-quinton-brown-and-victor-macdiarmid-ccr2p-brazils-responsibility-while-protecting-proposal-a-canadian-perspective>

Luettu: 22.7.2013

International Crisis Group: *CrisisWatch Database - Côte d'Ivoire.*

<http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/west-africa/cote-divoire/171-cote-divoire-is-war-the-only-option.aspx>

Luettu: 22.9.2013

International Crisis Group: *CrisisWatch Database – Libya.*

<http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/crisiswatch/crisiswatch-database.aspx?CountryIDs={28685262-BE79-473E-B18E-ED22761A0F17}#results>

Luettu: 22.7.2013

International Crisis Group: *Immediate International Steps Needed to Stop Atrocities in Libya.*

<http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/media-releases/2011/immediate-international-steps-needed-to-stop-atrocities-in-libya.aspx>

Luettu: 22.7.2013

Limnéll, Jarno: *Suomen uhkakuva politiikka.*

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74110/StratL1_29w.pdf?sequence=1

Luettu: 5.10.2013

NATO: *Crisis management.*

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49192.htm?selectedLocale=en

Luettu: 22.7.2013

NATO: *Nato and Libya.*

http://www.nato.int/cps/en/SID-16462893-C3856CA5/natolive/topics_71652.htm

Luettu: 14.7.2013

New York Times: *Obama's Speech in Cairo.*

http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html?pagewanted=all&_r=0

Luettu: 5.10.2013

RtoP: *The Crisis in Côte d'Ivoire.*

<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-ivory-coast>

Luettu: 9.9.2013

Swedish Defence Research Agency: *Setting the Stage for the Military Intervention in Libya.*

<http://www.foi.se/Global/V%C3%A5r%20kunskap/S%C3%A4kerhetspolitiska%20studier/Europa%20och%20Nordamerika/foir3498.pdf>

Luettu: 11.2.2014

Ulkoministeriö: *Suomi toimijana EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa.*

<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=32279&contentlan=1&culture=fi-FI>

Luettu: 5.10.2013

Ulkoministeriö: *Ihmisoikeudet ja Suomen ulkopoliittika.*

<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=32291&contentlan=1&culture=fi-FI>

Luettu: 5.10.2013

Ulkoministeriön kehitysviestintä: *Norsunluurannikko ei pääse irti väkivallan kierteestään.*

<http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=41003>

Luettu: 9.9.2013

Ulkopoliittinen instituutti: *Miksi Libya on niin tärkeä länsimaille?*

http://www.fiia.fi/fi/news/1265/miksi_libya_on_niin_tarkea_lansimaille/

Luettu: 9.7.2013

Ulkopoliittinen instituutti: *Operaatio laajenee.*

http://www.fiia.fi/fi/news/1166/operatio_laajenee/

Luettu: 9.7.2013

Ulkopoliittinen instituutti: *Säilykö suojeluvastuu?* YK:n turvallisuusneuvoston rooli inhimillisen turvallisuuden puolustajana.

http://www.fiia.fi/fi/publication/283/sailyko_suojeluvastuu/

Luettu: 28.6.2013

Ulkopoliittinen instituutti: *The EU's responsibility to protect in the Libyan crisis.*

www.fiia.fi/assets/publications/wp75.pdf

Luettu: 15.7.2013

Ulkopoliittinen instituutti: *UN statebuilding at a turning point.*

http://www.fiia.fi/fi/publication/373/un_statebuilding_at_a_turning_point/#.UpY-jCelfxs

Luettu: 27.11.2013

US Department of Defence: *Coalition Launches 'Operation Odyssey Dawn'*.

<http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=63225>

Luettu: 14.7.2013

YK: *Lehdistötiedote SC/10176.*

<http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10176.doc.htm>

Luettu: 22.9.2013

YK: *Lehdistötiedote SC/10200.*

<http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>

Luettu: 11.7.2013

YK: *Lehdistötiedote SC/10215.*

<http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10215.doc.htm>

Luettu: 22.9.2013

YK: *Lehdistötiedote SC/10389.*

<http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10389.doc.htm>

Luettu: 15.7.2013

YK: *Lehdistötiedote SC/10424.*

<http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10424.doc.htm>

Luettu: 15.7.2013

YK: *Implementing the responsibility to protect.*

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/63/677

Luettu: 9.7.2013

YK: *Turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1973.*

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011))

Luettu: 12.7.2013

LEHTIARTIKKELIT

Helsingin Sanomat: *Vaurastunut Venäjä vartio reviiriään.* 29.9.2013.

Ulkopolitiikka: *Koskennimen maailma.* 4/2013.